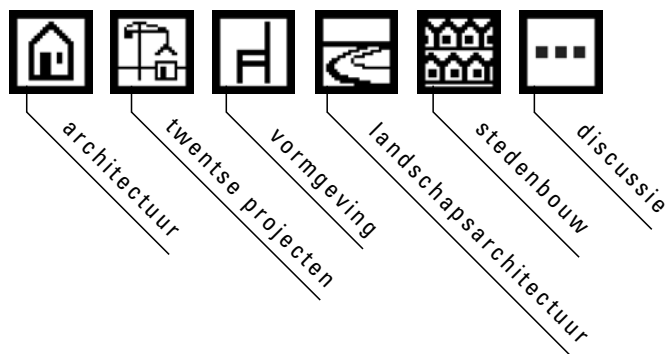

The image shows a large, multi-story interior space with a high, vaulted glass and steel roof. The architecture is industrial and modern, featuring exposed steel beams and multiple levels. A large, mature tree stands in a planter box on the left. In the center, a wide staircase with a glass railing leads up. A large, green, ring-shaped sculpture is suspended in the air. People are seen walking and sitting in the space. The text "Architectuurcentrum Twente van 2008 naar 2009" is overlaid in the center.

Architectuurcentrum Twente van 2008 naar 2009

Architectuurcentrum Twente van 2008 naar 2009

ArchitectuurcentrumTwente

Impressie 2008	2
Impressie 2009	3
Doelstelling en resultaat	6
Doelgroepen	6
Samenwerkingsverbanden	7
Educatie	7
Masterclasses	8
Bereik en publiciteit	8
Periode en plaats van de manifestaties	9
Werkplan en tijdschema	9
Financiën	10
Jaarprogramma 2009	11
Jaarprogramma 2008	12
Verantwoordelijken	12
bijlage 1 programma-overzicht 2008	15
bijlage 2 programma-overzicht 2009	25

ArchitectuurcentrumTwente
10jaar

Impressie 2008

Voor het Jaarprogramma 2008 was als centraal thema 'Twents Verlangen' gekozen, met als rode draad: de kansen die er voor de toekomst in Twente liggen op landschappelijk, stedenbouwkundig en architectonisch gebied. Op landschappelijk en stedelijk gebied werd onderzocht hoe de ontwikkelingen in de regio zich tot de landelijk en zelfs mondiale schaal verhouden. Met het onderwerp 'Het verstedelijkte Landschap' werd de overloop van stedelingen naar het platteland onderzocht. Waar mondiaal de trek naar de steden dominant is, zien we in Twente juist een omgekeerde beweging. Het programmaonderdeel 'Zelfportret Goor' paste binnen dit thema over de verstedelijking van Twente. Op grotere schaal werd ook gekeken hoe de kansen liggen voor een 'Park Twente'. Hierin past een in opdracht van Architectuurcentrum Twente door Maurer United Architects ontworpen masterplan dat zowel fysieke als niet-fysieke verbindingen legt in Twente met als pijlers het landschap, de geschiedenis en de technologie. Dit project wordt in 2009 voortgezet met een onderzoek naar de haalbaarheid van realisatie van dit masterplan. Met de activiteit 'Twente gaat nat' werd gereageerd op de mondiale discussie over klimaatveranderingen en over het tweede Deltaplan van de commissie Veerman. Naast bedreigingen zijn er natuurlijk ook kansen. De toename van waterhuishoudkundige projecten brengt het water ook in Twente dicht bij de burger. De opgave om 12.000 hectares waterberging in Twente te organiseren is niet alleen een technische maar ook een vormgevende opgave. De masterclass 'Playtime op 52°16' NB / 6°38' OL' is een variant op het thema water en zou oorspronkelijk ook in 2008 georganiseerd worden. De volheid van het jaarprogramma heeft de programmaraad doen besluiten dit project over de jaarwisseling heen te tillen en in begin 2009 te houden. De masterclass is bedoeld voor studenten aan hogescholen en universiteiten. Onder leiding van enkele vooraanstaande ontwerpers zullen zij op de ontmoeting van de zijtak Almelo van het Twentekanaal met het grote waterwerk in uitvoering 'De Doorbraak' ideeën ontwikkelen van een locatie voor dagrecreatie, compleet met voorzieningen. In het voorjaar van 2008 werd voor de tweede keer de kans

geboden aan jonge Twentse architecten om zich te presenteren. In een pecha kucha presentatie vertelden acht jonge Twentse architecten over hun werk, ambities en passies. De reguliere expositie 'Geslaagd Ontwerp' was traditioneel weer onderdeel van het jaarprogramma, waarbij afstudeerwerk werd getoond waarvan het onderwerp of de maker een relatie heeft met Twente.

Naast deze reguliere expositie zijn er in 2008 ook nog twee andere exposities georganiseerd. In de hal van Saxion te Enschede werd samen met de BDA Bund Deutscher Architekten en de BNA Bond Nederlandse architecten een 'Euregionale' tentoonstelling georganiseerd waar de ontwerpen van de architectuurprijs Auszeichnung guter Bauten te zien waren. In het Enschedese winkelcentrum de Zuidmolen was een door zeven verschillende architectuurcentra samengestelde tentoonstelling te zien over de kwaliteit van de openbare ruimte in evenzoveel gemeenten.

Een spraakmakend en zeer goed bezocht evenement was de door het Architectuurcentrum Twente georganiseerde open dag in Roombeek. Hiermee leverde het Architectuurcentrum Twente een bijdrage aan de manifestatie 'De dagen van Roombeek' die samenviel met de Dag van de Architectuur. Ruim 2.500 bezoekers kwamen af op de open dag.

Een ander goed bezocht evenement was de debatavond in Enschede over het thema citybranding en image building. Dit programmaonderdeel was een activiteit in het kader van het twee jaar durend programma (2007 en 2008) dat in opdracht van de gemeente Enschede werd ontwikkeld en mogelijk was dankzij het programma Beeldende Kunst en Vormgeving (BKV). Omdat niet alle voorgenomen programmaonderdelen in de projectperiode gerealiseerd konden worden, zullen enkele activiteiten ook nog in 2009 gaan plaatsvinden. Zo zal er een grote expositie over de architect ir. G. Friedhoff gehouden worden.

In 2008 werden ook enkele projecten afgerond die al in 2007 waren opgestart. Opmerkelijk was in ieder geval de competitie onder Twentse middelbare scholieren waarbij de titel 'Archi-idol' de inzet was. Winnaar was Anne Geisler uit Enschede. Een andere winnaar in 2008 was de gemeente Hellendoorn. Hieraan werd de Archi-2008 uitgereikt omdat het Twentse

ArchitectuurcentrumTwente

Architectuurcentrum Twente

publiek het nieuwe 'Huis voor Cultuur en Bestuur' (ontwerp Claus en Kaan) had aangewezen als mooiste van alle nieuwe of verbouwde stadhuizen in Twente. Deze uitkomst was een gevolg van de enquête die werd gehouden tijdens de reizende tentoonstelling waarbij een overzicht van alle plannen in alle Twentse stad- en gemeentehuizen te zien was geweest.

De in 2006 gestarte participatie van het Architectuurcentrum Twente in het door de provincie Overijssel geïnitieerde AtelierOverijssel is ook in 2008 voortgezet (zie ook www.atelieroverijssel.nl). Omdat een volwaardige participatie een te grote aanslag betekent voor de beschikbare capaciteit, is een speciaal daarvoor aangetrokken projectmedewerker aangesteld die op detacheerbasis gemiddeld een dag per week beschikbaar is.

Onder de noemer 'Ontwerpen aan de Netwerkstad' – een langlopend project dat mogelijk is dankzij een bijdrage van de Kamer van Koophandel Oost Nederland - is aan een aantal ontwerpers opdracht gegeven om geheel vrij een ontwerp te maken voor een deel van de Netwerkstad (het gebied dat wordt gevormd door de steden Almelo, Borne, Hengelo, Enschede en Gronau). Zo heeft stedenbouwkundige Pieter Jannink (van bureau Must) c.s. zijn ontwerpidee voor het grensgebied rond Haaksbergen en Duitsland in 2008 gepresenteerd aan een select publiek. In 2009 zal dit project in samenwerking met de provincie Overijssel op enigerlei wijze een vervolg krijgen.

Impressie 2009

Lustrumviering in teken van Duurzaamheid

2009 is een jubileumjaar voor het Architectuurcentrum Twente dat in 1999 werd opgericht. Het bestuur en de programmaraad hebben zich tijdens een brainstormsessie in de zomer van 2008 de vraag gesteld of het jubileum aanleiding is voor een uitgebreide evaluatie. Wat hebben de afgelopen tien jaren opgeleverd, is er werkelijk iets teweeg gebracht in het denken over kwaliteit van de ruimtelijke ordening in Twente én is dat dankzij de inspanningen van ons architectuurcentrum gebeurd. Ofschoon de bezoekersaantallen in de afgelopen jaren een geleidelijke en gestage groei hebben laten zien, laten de

resultaten van tien jaar architectuurcentrum zich slecht meten in objectieve cijfers. Wel zijn er indicaties en er is een 'gevoel' dat we goed bezig zijn, dat er waardering is en dat er her en der iets op gang gebracht is. Ter illustratie daarvan het volgende: Tijdens de in juni 2008 georganiseerde 'Driedaagse van Roombeek' was de teneur dat de alom geprezen kwaliteit van Roombeek zo bijzonder is omdat de wijk 'vanonderop' is herbouwd met een bottom up benadering in plaats van de traditionele door de overheid en projectontwikkelaars georganiseerde top down benadering. Daarmee is gezegd dat er in het wederopbouwproces veel aandacht is geweest voor de wensen en opvattingen van de bevolking. Dit gebeurde in een periode dat het Architectuurcentrum Twente zich profileerde met als hoofddoelstelling het stimuleren van ruimtekwaliteitsbewustzijn bij de brede bevolking. Het gaat te ver om te veronderstellen dat de kwaliteit van Roombeek aan het Architectuurcentrum Twente te danken is, maar dat het centrum direct na de ramp in mei 2000 een serie publieksbijeenkomsten organiseerde zal zeker hebben bijgedragen aan een bewustwording van de mogelijkheden.

Ofschoon bestuur en programmaraad overtuigd zijn van het nut en de noodzaak van een architectuurcentrum in Twente, was de algemene opvatting toch dat een evaluatie van de afgelopen tien jaar – en daarover in het komende jaarprogramma activiteiten te organiseren - niet persé bijdraagt aan een hogere kwaliteit van de prestaties in de toekomst. Niettemin kunnen ervaringen uit het verleden een leidraad zijn voor het bepalen van de koers in de toekomst. Zo zijn er in de afgelopen jaren thema's op de agenda gezet die toen trendsettend waren (denk aan het onderwerp 'krimp', reeds in 2006 door Wim Derks behandeld in het Kulturhus te Borne, nog voordat de landelijke pers het thema bereikt had) en waarvan het nu de moeite waard is om te onderzoeken of de trend is doorgezet en of en in hoeverre de problematiek heeft geleid tot aanpassing van het beleid. Dit geldt ook voor onderwerpen die te maken hebben met veranderingen in ons klimaat en de effecten daarvan op de inrichting en het gebruik van ons land. Als resultante daarvan zal 'Water, en de ruimtelijke effecten' dan ook een structurele positie gaan innemen in de komende jaarprogramma's. Een thema

10 jaar Architectuurcentrum Twente

DAGEN VAN ROOMBEEK
'a city recreates itself'

dat hiermee verwant is, is dat van het milieu en de eindigheid van grondstoffen. 'Cradle to cradle' is de internationale benaming voor een daarop aansluitende filosofie die in de bouwkolom steeds breder gedragen wordt.

Duurzaamheid is nu als thema geïntroduceerd. Mede omdat aan de term meerdere betekenissen kunnen worden gegeven, hebben bestuur en programmaraad tijdens de eerder genoemde brainstormsessie, besloten om 'Duurzaamheid' tot het centrale thema van het Jaarprogramma 2009 te maken. Immers de onverdroten en niet getemperde enthousiaste voortzetting van het Architectuurcentrum Twente, betekent op haar eigen wijze ook een proeve van duurzaamheid.

Na 'Röring in Twente' in 2007 en 'Twents Verlangen' in 2008 zal 'Duurzaam Twente?' dus het centrale thema in 2009 worden. Daarmee wordt een kapstok mogelijk om op uiteenlopende wijzen, uiteenlopende onderwerpen te behandelen. Immers de betekenis van duurzaam kan hier zowel in letterlijke als in overdrachtelijke zin beschouwd worden.

2009 is voor het in 1999 opgerichte Architectuurcentrum Twente een jubileumjaar. Dit feit – dat overigens de duurzaamheid van het bestaansrecht van het Architectuurcentrum Twente aangeeft – is aanleiding om in het jaarprogramma enkele bijzondere activiteiten te ontwikkelen. Zo is er de jubileumexpositie '10 jaar Geslaagd Ontwerp' en een uit te geven publicatie over de in de afgelopen jaren georganiseerde ontwerpogaven omtrent de Netwerkstad Twente. Tijdens een activiteit over de invloed van de spoorwegen op de ruimtelijke ordening zal een speciale 'feesttrein' gaan rondrijden, niet alleen voor het publiek maar ook speciaal voor de 'duurzame ondersteuners' van het architectuurcentrum, zijnde de sponsors en subsidiënten.

Niet alle activiteiten die in 2009 georganiseerd zullen worden, zullen echter onder de thema's 'Duurzaam Twente?' en '10 jaar Architectuurcentrum Twente' te vatten zijn. Zo hebben bestuur en programmaraad besloten om één van de functies van het Architectuurcentrum Twente – namelijk die van luis in de pels – in 2009 weer meer ruimte te geven. Dit betekent dat de stichting weer nadrukkelijk als 'thermometer' zal functioneren om in de regio de temperatuur te kunnen meten en zo vast

te stellen waar oververhitting of onderkoeling ontstaat. Daar zal de actualiteit aanleiding zijn om het debat, een workshop of informatieverschaffing te organiseren om zo de bevolking te betrekken bij de kritische ontwikkelingen.

Het themagerichte Jaarprogramma 2009

Het jaarprogramma draait dus om het thema Duurzaamheid.

De volgende activiteiten zijn daarvan onderdeel:

Krimp Dit wordt een steeds prominenter thema in de Nederlandse ruimtelijke ordening. Ook de BNA is serieus met het onderwerp bezig. In Zuid-Limburg is de politiek inmiddels vertrouwd met het thema en reageert hierop. De BNA toert met het thema door het land en na Limburg volgen nog Friesland en Zeeland. In Twente, waar volgens econoom Wim Derks (eerder spreker op een door het AcT georganiseerde activiteit in 2006) krimp ook aan de orde is, kan dit demografisch verschijnsel – gezien de volksaard – ook een kans betekenen en aanleiding zijn voor nieuw engagement waarmee de duurzaamheid van Twente benadrukt wordt. Hoe die kansen ervoor staan, is onderwerp van de activiteit.

Follies of Dollies? Onderdeel van duurzame architectuur is ook de architectuur die bij functieveranderingen toch een bruikbaar ontwerp c.q. gebouw blijft. Als tegenhanger van deze architectuur kan de folly worden beschouwd; een bouwwerk dat geen functie heeft en louter wil plezieren. Door de nuttelosheid te benadrukken wordt ook de duurzaamheid gekenmerkt. Zo wordt een folly een dolly. Het AcT heeft in het kader van het in 2008 geïnitieerde project Park Twente (een voortzetting van het project Proeftuin Twente) een ontwerpopdracht uitgeschreven om een folly/dolly te ontwerpen voor plaatsing in het Twentse landschap. In 2009 wordt onderzocht of dit ontwerp ook werkelijk gerealiseerd kan worden. De presentatie van de ontwerpen is tevens aanleiding om het begrip 'duurzame architectuur' te bespreken.

ACT-trein De NS is een van Nederlands grootste grootgrondbezitters en heeft daarmee natuurlijk veel invloed op de inrichting van de ruimte. Het Architectuurcentrum Twente (AcT) wil met een speciale, afgehuurde trein een rit door Twente maken, en dan aan de reizigers tekst en uitleg geven over de inrichting van de omgeving van het spoor (stations etc.), maar

Architectuurcentrum Twente

ook aangrenzende volkstuinjes, achterkanten van de stad, verdieping van het spoor in Almelo en Nijverdal, etc. Door ook aandacht te besteden aan de ruimtebeleving vanuit een bewegend voertuig en de betekenis daarvan voor de inrichting van het

landschap, wordt Twente op een geheel andere wijze beleefd.

Twente in beeld Met grote foto's, worden verrassende beelden gepresenteerd op verrassende locaties van de voor velen nog onbekende delen van Twentse steden en dorpen en het Twentse platteland. Door de fotografen opdracht te geven te zoeken naar de verborgen schoonheid en hun foto's te tonen in de openbare ruimte wordt het publiek geconfronteerd met de duurzame kwaliteiten van Twente.

Toelichting Jaarprogramma niet themagerelateerd

- De jaarlijks terugkerende expositie *Geslaagd Ontwerp nr. 11* toont ook dit jaar bijzonder afstudeerwerk van studenten aan academies en Technische Universiteiten. De ontwerpers en/of de ontwerpen hebben een relatie met Twente.
- De eerder in 2008 aangekondigde expositie *'Tien jaar Geslaagd Ontwerp'* is vanwege de lustrumviering van het Architectuurcentrum Twente in 2009, maar ook vanwege de overvolle agenda in 2008, verplaatst naar 2009. Op de expositie zal extra aandacht worden gegeven aan de deelnemers van de voorgaande tien edities. Aan hen wordt gevraagd om naast het destijds getoonde eindexamenwerk ook recent werk te exposeren om zo inzicht te krijgen in hun ontwikkeling.
- *Jonge Ontwerpers presenteren zich* is een variant op de eerder gehouden activiteiten waarbij jonge Twentse architecten zich presenteerden. Het gaat nu om jonge interieurarchitecten, kleding-, meubel- en lichtontwerpers en gameontwerpers in Twente.
- *Het Filmfestival* zal dit jaar in overleg met filmhuis Concordia Cinema ontwikkeld worden en heeft als thema Fabelachtige architectuur.
- In *'De Thermometer'* is capaciteit en budget gereserveerd voor het inspringen op actuele situaties en ontwikkelingen op het gebied van de ruimtelijke ordening in Twente om zo middels bijvoorbeeld een debat aandacht te vragen (en het publiek daarbij te betrekken en te informeren) voor een gedifferentieerde visie op het onderhavige onderwerp.

ArchitectuurcentrumTwente

De 'Speciale projecten' uit het Jaarprogramma 2009 PLUS

Waterwerken De inspanningen van het Waterschap Regge en Dinkel in de afgelopen jaren heeft op tal van punten in Twente geresulteerd in nieuwe en aangepaste, bestaande waterlopen. Zo is het Twentse landschap steeds meer aangepast aan en ingericht op een duurzame toekomst, ook als de waterhuishouding als gevolg van klimaatwijzigingen onder druk komt te staan. Om die nieuwe, duurzame situatie te markeren zal het AcT een ontwerpend onderzoek initiëren (een workshop met nationale/ internationale ontwerpers van naam en faam) waarbij ideeën ontwikkeld worden om cruciale punten in het waternetwerk in Twente te markeren met ruimtelijke objecten.

In 2007 werd een start gemaakt met de uitvoering van een twee jaar durend programma (2007 en 2008) dat in opdracht van de gemeente Enschede werd ontwikkeld en mogelijk was dankzij het programma Beeldende Kunst en Vormgeving (BKV). In de uitloop van dit programma zal in 2009 een expositie worden georganiseerd over de voormalig rijksbouwmeester **ir. G. Friedhoff**, ondermeer architect van het Enschedese stadhuis en initiator van de zogeheten éénprocentsregeling.

Onder de noemer **'Ontwerpen aan de Netwerkstad'** kon in de afgelopen jaren dankzij ondermeer een financiële bijdrage van de Kamer van Koophandel Oost Nederland aan een aantal ontwerpers opdracht worden gegeven om geheel vrij een ontwerp te maken voor een deel van de Netwerkstad (het gebied dat wordt gevormd door de steden Almelo, Borne, Hengelo, Enschede en Gronau). Dit thema is al enkele jaren een rode draad in de programmering van het Architectuurcentrum Twente. Eind 2008 heeft stedenbouwkundige Pieter Jannink (van bureau Must) c.s. een ontwerpidee ontwikkeld voor het grensgebied met Duitsland nabij Haaksbergen. Het ligt in de bedoeling om na de publiekspresentatie een volgende landschapsarchitect te vragen om de reeks Ontwerpen aan de Netwerkstad voort te zetten met een volgend ontwerpidee.

Netwerkstad I-II-III Bestuur en programmaraad hebben besloten om in het kader van het tienjarig bestaan de resultaten van tot nu toe georganiseerde reeks ontwerp oefeningen (Rein Geurtsen in 2001, Ton Schaap in 2005 en Pieter Jannink in 2008) een publicatie te maken.

De in 2008 ontwikkelde samenwerking met de BDA (Bund Deutscher Architekten) zal in 2009 een vervolg krijgen met een te organiseren **tentoonstelling in Münster** over de inzendingen voor de prijsvraag BNA-gebouw van het jaar.

Tot slot

Na een twee jaar geldende overeenkomst die in 2006 startte, is de participatie van het Architectuurcentrum Twente in het door de provincie Overijssel geïnitieerde **AtelierOverijssel** verlengd met een nieuwe periode van twee jaar (zie ook: www.atelieroverijssel.nl). In 2008 en 2009 is de participatie zelfs uitgebreid en is naast de coördinator van het architectuurcentrum een freelance projectmedewerker namens het Architectuurcentrum Twente aan het team van AtelierOverijssel toegevoegd. De coördinator neemt hoofdzakelijk deel aan de programmaraadsvergaderingen en de freelance projectmedewerker participeert in de projectgroepen. De freelance zakelijk leider neemt deel aan het bestuurlijk overleg van het AtelierOverijssel.

Doelstelling en resultaat

Het Architectuurcentrum Twente organiseert sinds haar oprichting in 1999 uiteenlopende activiteiten met als belangrijkste doel het stimuleren van het denken over en het aanwakken van de discussie over architectuur, stedenbouw, tuin- en landschapsarchitectuur, interieurarchitectuur en vormgeving. Deze activiteiten zijn bedoeld voor een breed Twents publiek en zijn in eerste instantie gericht op bewustwording en kennisbevordering. Het Architectuurcentrum Twente is werkzaam voor de gehele regio Twente; en dit betekent continue overschrijding van soms starre gemeentegrenzen en zelfs - waar het de Euregio betreft - landsgrenzen. De officiële doelstelling van het Architectuurcentrum Twente luidt als volgt:

Het bevorderen van de belangstelling voor architectuur, stedenbouw, tuin- en landschapsarchitectuur, interieurarchitectuur en vormgeving in de regio Twente.

In de praktijk betekent dit dat door het organiseren van lezingen, debatten, workshops, werkconferenties, masterclasses, tentoonstellingen en excursies de bestaande ontwikkelingen worden geanalyseerd en nieuwe ontwikkelingen worden gevolgd en op hun belang voor de Twentse regio getoetst. Het Architectuurcentrum Twente stelt aan de orde, stelt ter discussie en is een onafhankelijk opererend kennisbevorderend instituut.

Zoals gebruikelijk worden - om de onafhankelijkheid van het Architectuurcentrum Twente te waarborgen - de onderwerpen vanuit verschillende invalshoeken behandeld, besproken en becommentarieerd.

Het Architectuurcentrum Twente zal telkens weer proberen diepgaande vragen te stellen aan alle ontwerpers en plannemakers die zich bezighouden met de ruimtelijke omgeving in Twente en het publiek uitnodigen daarvan getuige te zijn en aan het debat deel te nemen.

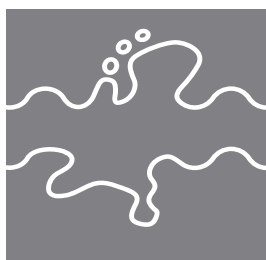
Doelgroepen

Bewustwording is het sleutelwoord in alle activiteiten die het Architectuurcentrum Twente organiseert. Door middel van allerlei activiteiten wil het Architectuurcentrum Twente iedereen informeren die in vormgeving is geïnteresseerd en wil zodoende meewerken aan het verbeteren van het Twentse woon- en werkklimaat voor zover het de ruimtelijke vormgeving betreft. Door middel van de activiteiten wordt getracht een discussie op gang te brengen en de kwaliteit van het debat op een hoger peil te brengen. Het architectuurcentrum merkt dat door het bieden van informatie en gelegenheid geven tot discussie, het debat over de ruimtelijke kwaliteit van deze omgeving op een interessant niveau getild kan worden. Het Architectuurcentrum Twente fungeert als onafhankelijk en erkend platform waar overheden, opdrachtgevers, ontwerpers, bewoners en overige betrokkenen hun vraagstukken en meningen kunnen agenderen en met anderen bediscussiëren.

Münster

ArchitectuurcentrumTwente

Het publiek dat de activiteiten van het Architectuurcentrum Twente bezoekt is zeer breed samengesteld en varieert van architecten, stedenbouwkundigen, landschapsarchitecten, onderzoekers, theoretici/historici, studenten beroepsopleidingen tot bestuurders van de provincie en de gemeenten, beleids-makers, politici, welstandsorganisaties, corporatiebestuurders, beleggers, VAC's, projectontwikkelaars. Maar ook het algemeen publiek, buurt- en wijkverenigingen, schooljeugd, ckv-leerlingen en particuliere opdrachtgevers behoren daartoe. Door juist het 'lekenpubliek' te enthousiasmeren, te interesseren en uit te nodigen tot engagement, wordt draagvlak gecreëerd voor een klimaat waarin kwaliteit van belang is.

Samenwerkingsverbanden

Het Architectuurcentrum Twente onderhoudt structureel samenwerkingscontacten met de grote **Twentse gemeenten**. Dit resulteert ondermeer in participatie in diverse formele en informele overlegmomenten.

Het contact met de **Kamer van Koophandel** Oost Nederland dateert vanaf 2003 toen een subsidie gedurende een aantal jaren enkele vrije ontwerpopdrachten aan vooraanstaande stedenbouwkundigen of landschapsarchitecten (met binding met de regio Twente) mogelijk maakte voor een deelgebied in de Twentse Netwerkstad. In 2007 droeg een nieuwe subsidie bij aan de realisatie van het project Archi-Idols.

Projecten die in samenwerking of op initiatief van derden worden ontwikkeld, worden tot de 'derde geldstroom' projecten gerekend. De programmaraad toetst ieder op aanvraag te organiseren project op overeenstemming met de doelstellingen van het architectuurcentrum en bewaakt de onafhankelijkheid van het instituut. In 2009 zal het fenomeen vouchers zijn intrede doen. Met deze door de **provincie Overijssel** in het programma Cultuur&Ruimte uitgegeven 'waardebonnen' kunnen gemeenten instellingen inschakelen en tegen betaling een opdracht geven voor het organiseren van bijvoorbeeld een activiteit zoals het Architectuurcentrum Twente gewend is te doen.

Met het **Waterschap Regge en Dinkel** zijn in 2006 contacten gelegd die onder meer resulteerden in een samenwerking bij de organisatie van de activiteit met het thema 'Water'. Het ligt in de

bedoeling om de samenwerking met het waterschap ook in de toekomst concreet gestalte te geven.

Voor de gemeenten Enschede en Hengelo zijn cursussen ontwikkeld bedoeld voor potentiële particuliere opdrachtgevers die geïnteresseerd zijn in vrije kavels.

Het Architectuurcentrum Twente is een vast lid in de jury van de door de **Regio Twente** georganiseerde jaarlijks uit te reiken 'Woonprijs Twente'. Tenslotte is de samenwerking met de **Saxion Hogescholen**, **ARteZ AKI** te Enschede en andere **universiteiten en hogescholen in Nederland** op het gebied van het organiseren van masterclasses en de inzet van studenten/stagiaires bij de werkgroepen van de programmaraad (voorbereidend werk en onderzoek).

In 2008 zijn diverse activiteiten in samenwerking met de **BNA-regio Oost** georganiseerd zoals de Dag van de Architectuur en over de expositie de architectuurprijs Auszeichnung guter Bauten. Eenmaal is in 2008 een bijeenkomst bezocht van de **OLA** (Overleg Landelijke Architectuurcentra).

Incidenteel en soms ook structureel werkt het Architectuurcentrum Twente samen met de Regio Twente, Kunst en Cultuur Overijssel (KCO), Dienst Landelijk Gebied (DLG), Landschap Overijssel, Kunstvereniging Diepenheim, AKKUH Hengelo, Het Oversticht, Waterschap Regge en Dinkel, projectbureau Roombeek, projectbureau Dalmede, museum Twentse Welle, Rijksmuseum Twenthe, bibliotheek Hengelo, woningcorporaties en enkele festivals (het AKI Balenfestival, Rockarti, Gogbotfestival, Oostcultuur). In het Duitse grensgebied is samenwerking met de Bund Deutsche Architekten (BDA) en hun regio.

Educatie

Educatie is voor het Architectuurcentrum Twente een breed gehanteerd begrip. Met de georganiseerde activiteiten wordt kennis aangedragen die niet alleen voor scholieren en studenten maar ook voor het brede (niet deskundige, maar wel geïnteresseerde) publiek van betekenis is. Dat wil niet zeggen

dat er geen specifieke aandacht is voor het onderwijs. Zo is eind 2005 door het Architectuurcentrum Twente contact gelegd met diverse instelling op het gebied van educatie, zoals het KCO (Kunst en Cultuur Overijssel), Space-soup (NAi) en diverse partijen uit het middelbaar onderwijs. In vervolg hierop is in 2006 door een stagiaire van de AKI Kunstacademie een inventarisatie gemaakt van mogelijke samenwerkingsverbanden waaruit een educatief programma kan worden ontwikkeld, bedoeld voor het lager en middelbaar onderwijs. Op basis hiervan is een min of meer kant en klaar lesprogramma ontwikkeld met als thema architectuur, gericht op de Twentse situatie en de directe omgeving van de leerlingen.

De in samenwerking met Saxion Hogescholen, ARteZ Enschede en andere universiteiten en hogescholen georganiseerde masterclasses kunnen uiteraard ook gerekend worden tot het thema 'Educatie'.

De eerder georganiseerde 'Archi-Idols 2007/2008' is een uniek educatief project geweest waarbij scholieren van middelbare scholen op bijzondere wijze kennis konden maken met het vakgebied van de architectuur. Het succesvolle format zal in komende jaren herhaald gaan worden en is ook beschikbaar gesteld aan andere architectuurcentra en middelbare scholen in Nederland.

De in 2002 door het Architectuurcentrum Twente ontwikkelde meerdaagse cursus 'Creëer je eigen huis' – bedoeld voor potentiële eigenbouwers/particuliere opdrachtgevers - is in 2008 in Enschede (Roombeek) en Hengelo (Dalmeden) gegeven. Het ligt in de bedoeling om de cursus op ieder gewenst moment te organiseren in Twentse steden voorzover er sprake is van de aankondiging van verkoop van vrije kavels. In 2009 is inmiddels een nieuwe cursusreeks in Hengelo gestart. De architectuurcentra in Apeldoorn (Bouwhuis) en Almere (Casla) hebben de cursus overgenomen.

Masterclasses

Een doelgroep die steeds nadrukkelijk bij de activiteiten wordt betrokken zijn de (wo-/hbo-) studenten. In de eerder georganiseerde projecten Hoogbouw in 2003, Dorpen op het zand in 2004 en Twente in the air in 2006 zijn bijzonder positieve ervaringen opgedaan.

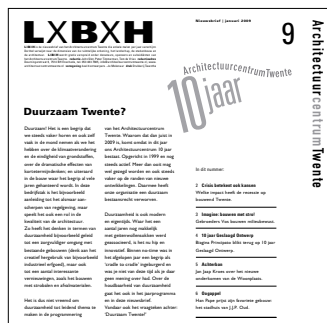
Het succes van het format – waarbij vooral de cross-over van verschillende opleiding tot interessante resultaten leidde – was aanleiding om ook in 2008 weer een masterclass te organiseren. Deze masterclass was onderdeel van de manifestatie 'Playtime op 52°16' NB / 6°38' OL'. De opdracht luidde: bedenk een concept en geef deze vorm, waardoor de plek een brandpunt wordt voor de Twentse dagrecreatie. Ingrediënten: water en zo'n typisch kanaalprofiel met grote bomen en verder de leegte. De werkstukken moesten naast het gedroomde programma ook een stedenbouw/landschapsontwerp, architectuur/gebouwoontwerp bevatten. Dit project is om uiteenlopende oorzaken vertraagd en zal daarom begin 2009 worden uitgevoerd.

Bereik en publiciteit

Publiek wordt via diverse kanalen uitgenodigd de bijeenkomsten bij te wonen. Naast het mailbestand van het Architectuurcentrum Twente (ruim 2.200 adressen) en de homepage op het internet, worden de media – zowel regionale als landelijke – met persberichten geïnformeerd. Een groot aantal geadresseerden wordt daarnaast per e-mail herinnerd aan de aanstaande activiteit. Bij te organiseren tentoonstellingen worden affiches gemaakt en verspreid. Speciaal voor studenten wordt de informatie via het intranet van de opleidingen verspreid. Vaste samenwerking is er met lokale stadsomroepen waarbij voor iedere activiteit een interview met de coördinator Peter van Roosmalen wordt uitgezonden. Tijdens de interviews wordt achtergrondinformatie gegeven en een oproep gedaan om de activiteit te bezoeken.

ArchitectuurcentrumTwente

Na enkele jaren waarin de contacten met de regionale media in rustiger vaarwater was gekomen, zullen in 2009 de banden weer aangehaald worden en gezocht worden naar structurele samenwerkingsvormen met met name RTV-Oost en de Twentsche Courant/Tubantia.

In 2008 is de nieuwsbrief LXBXH eenmaal verschenen. De nieuwsbrief wordt gratis verspreid onder alle donateurs, sponsors en subsidiënten en geeft achtergrondinformatie over de activiteiten van het Architectuurcentrum Twente en ontwikkelingen in Twente. Het ligt in de bedoeling om in 2009 een of twee edities van de nieuwsbrief uit te geven.

Voor het onderhoud van de in 2007 vernieuwde website is een freelance communicatiemedewerker benaderd die op gezette tijden het onderhoud pleegt.

Periode en plaats van de manifestaties

Het jaarprogramma wordt gedurende het kalenderjaar zoveel mogelijk verspreid uitgevoerd, waarbij in de zomerperiode een pauze is ingebouwd. Het Architectuurcentrum Twente is werkzaam voor de gehele regio Twente. Als consequentie daarvan heeft het architectuurcentrum ervoor gekozen geen vaste locatie te kiezen voor het houden van bijeenkomsten maar telkens weer op een andere plek actief te zijn ('Wij zijn footloose'). De feitelijke locaties worden in hoofdzaak bepaald door het onderwerp waarbij een regionale spreiding wordt nagestreefd.

Werkplan en tijdschema

De inhoudelijke activiteiten worden bepaald door de programmaraad, onder goedkeuring van het bestuur. De dagelijkse gang van zaken wordt vanuit het bureau gevoerd door de coördinator. De coördinator is in dienst voor 90%. Hij is de vaste aanspreekpartner en de contactpersoon voor het Architectuurcentrum Twente, hij realiseert de plannen van de programmaraad, uiteraard met hulp van leden van de programmaraad en/of andere betrokken vrijwilligers en hij geeft

leiding aan de (freelance) projectmedewerker(s) en stagiaires. Daarnaast geeft de freelance zakelijk leider op projectbasis onder meer leiding aan evenementen, zorgt samen met de coördinator voor externe contacten en is verantwoordelijk voor het financiële management en de contacten met het bestuur. De activiteiten van de zakelijk leider zijn in hoofdzaak project gerelateerd. Vanaf 2005 verzorgt een freelance administratief medewerker de financiële administratie.

Financiën

Het bestaansrecht van het Architectuurcentrum Twente wordt naast de publieke belangstelling ook bepaald door de bereidheid bij partijen om de activiteiten financieel mogelijk te maken. Daarvoor worden bij overheden, het bedrijfsleven en particulieren verzoeken ingediend voor subsidies, sponsoring of donateurschap. De omvang van het aantal partijen dat financieel bijdraagt, is relatief groot en kent een grote regionale spreiding. Dit is van belang voor een breed draagvlak, maar is tevens een garantie voor de continuïteit van het Architectuurcentrum Twente.

Een niet altijd voor het publiek, subsidiënten en sponsors zichtbare bijdrage aan het draagvlak van het Architectuurcentrum Twente, vormt de inzet van de programmaraad. Deze groep vrijwilligers is circa 25 personen groot (gekwalficeerde professionals uit verschillende disciplines uit de regio) vormt het hart van de organisatie. Samen zetten zij zich gemiddeld zo'n 700 uur per jaar in. Deze inzet vertegenwoordigt bij kapitalisatie een aanzienlijk bedrag, groot circa € 60.000,-. Ofschoon deze gekapitaliseerde inzet niet in de begrotingen is terug te vinden, vormt zij een wezenlijke bijdrage, zonder welke het architectuurcentrum geen bestaansrecht heeft.

De structurele financiële bijdrage van de gemeenten Almelo en Hengelo is in 2008 gecontinueerd. De in 2007 ingevoerde additionele bijdrage van de gemeente Enschede is ook in 2008 uitgekeerd en zal – wellicht onder aangepaste condities - ook in 2009 worden uitgekeerd. Deze bijdrage vertegenwoordigt een vergoeding voor de inzet van het Architectuurcentrum Twente om onder andere als gesprekspartner deel te nemen in uiteenlopende overleg- en brainstormsessies.

De omvang van de sponsorbijdragen (bedrijfsleven) heeft zich ook in 2008 kunnen stabiliseren. Voor 2009 wordt eveneens uitgegaan van een consolidering van de bijdragen, ofschoon de eind 2008 ingetreden recessie waarschijnlijk een extra inspanning vergt om deze doelstelling te realiseren. Het aantal vijftientig-euro-donateurs (particulieren) bedroeg eind 2007 circa 150. De sponsor- en donateurbijdragen worden hoofdzakelijk aangewend voor dekking van de structurele kosten.

In de begroting voor 2009 zijn enkele aanpassingen (verhogingen) doorgevoerd ten opzichte van voorgaande jaren. De verhogingen betreffen vooral de indexering van de structurele kosten waaronder de personeelskosten. De projectsubsidie die voor het Jaarprogramma 2009 bij het Stimuleringsfonds voor Architectuur is aangevraagd, is vergelijkbaar met die voor 2008 en is als zodanig in de begroting voor 2009 opgenomen. Het Jaarprogramma 2009 PLUS toont enkele speciale projecten waarvoor al in 2008 subsidie is aangevraagd bij het Stimuleringsfonds voor Architectuur.

In 2009 zullen voor relevante activiteiten projectsubsidies worden aangevraagd bij de Provincie Overijssel, voorzover die binnen het gevoerde beleid van de provincie subsidiabel zijn.

In de toenemende betekenis van 'water' in de ruimtelijke ordening speelt het Waterschap Regge en Dinkel een grote rol. In voorgaande jaren werd daarom zowel inhoudelijk als financieel een bijdrage gevraagd én ontvangen voor activiteiten die aan water gerelateerd waren. Ook in 2009 zal het Waterschap Regge en Dinkel voor enkele relevante activiteiten benaderd worden. Voor de verdere uitwerking van het project Park Twente – het masterplan 'Oersprong Twente' van Maurer United Architects, is een extra bijdrage gevraagd uit het Programma Cultuur en Ruimte van de Provincie Overijssel.

Op 1 januari 2009 waren de volgende bedrijven en instellingen sponsor of subsidiënt van het Architectuurcentrum Twente.

Architectenbureaus

Architectenbureau Harry Kamphuis *Deurningen*
 Architectenbureau John Velthuis *Oldenzaal*
 Architectenbureau Mars *Borne*
 beeftink - lucas - marbus architecten *Enschede*
 Beltman Architecten *Enschede*
 bct architecten, ingenieurs en adviseurs *Enschede*
 De Witte - Van der Heijden Architecten *Enschede, Groenlo*
 Groothuis Postma Architecten *Hengelo*
 IAA Architecten *Almelo, Enschede*
 iDX architecten *Rijssen*
 Jorissen Simonetti Architecten *Rijssen*
 LKSvdD architecten *Hengelo*
 MAS architectuur *Hengelo*
 Morsink Architecten *Ootmarsum*
 schipperdouwesarchitectuur *Wierden*
 Te Kieft architecten *Borne*
 Ten Dam De Leeuw Architecten *Diepenheim*
 Van der Jeugd Architecten *Enschede*
 Van Wylick Architecten *Eindhoven*

Corporaties

Almelose Woningstichting *Almelo*
 Beter Wonen *Almelo*
 Christelijke Woningbouwvereniging De Goede Woning *Rijssen*
 De Goorse Volkswoning *Goor*
 Domijn *Enschede*
 Hengelose Bouwstichting Ons Belang *Hengelo*
 Lucht en Licht *Haaksbergen*
 R.K. Woonstichting Ons Huis *Enschede*
 Stichting Jongeren Huisvesting Twente *Enschede*
 Stichting Wonen Delden *Delden*
 Stichting Wonen Wierden Enter *Wierden*
 Stichting Woningbelangen Losser *Losser*
 Stichting Woonmaatschappij Dinkelborgh *Denekamp*
 Woningbeheer Sint Joseph *Hengelo*
 Woningcorporatie De Woonplaats *Groenlo, Enschede*
 Woningstichting Hellendoorn *Nijverdal*
 Woningstichting Sint Joseph *Weerselo*
 Woningstichting Sint Joseph *Almelo*

Woningstichting Vriezenveen *Westerhaar, Vriezenveen*
Woonbeheer Borne *Borne*

Makelaars en vastgoed

BAM Vastgoed *Bunnik*
Leverink & Assen resultaatmakelaars *Hengelo*
Ten Hag Bedrijfsmakelaars *Enschede*

Bouwbedrijven

Aannemingsbedrijf Van Merksteijn *Enschede*
Dura Vermeer Groep *Hengelo*
Koopmans Bouw *Enschede*
Nijhuis Bouw *Rijssen*
Vastbouw Oost *Rijssen*
VWS Bouw & Vastgoedontwikkeling *Rijssen*

Diversen

Ahrend Inrichtingen *Hengelo*
Eelerwoude *Goor*
Raab Karcher Eshuis *Vriezenveen*
Rabobank, Enschede *Haaksbergen*
Royal Haskoning *Enschede*

Subsidiënten

Gemeente Almelo
Gemeente Enschede
Gemeente Hengelo
Kamer van Koophandel Oost Nederland
Provincie Overijssel
Stimuleringsfonds voor Architectuur
Waterschap Regge en Dinkel *Almelo*

Giften en legaten

In 2005 is het Architectuurcentrum Twente officieel door de Belastingdienst erkend als een algemeen nut beogende instelling. Dit betekent dat vanaf 1 januari 2006 schenkingen aan het Architectuurcentrum Twente onbelast zijn (met dank aan Johan Cruijff en de Johan Cruijff-foundation). Hetzelfde geldt overigens voor erfenissen. Het is daarom voor particulieren te overwegen om het Architectuurcentrum Twente als begunstigde op te nemen in testamenten.

Verder zijn giften aan een algemeen nut beogende instelling aftrekbaar voor de inkomstenbelasting, al dan niet gedeeltelijk. Gewone giften zijn aftrekbaar als een bepaalde drempel wordt overschreden; giften in de vorm van termijnen van lijfrente zijn helemaal aftrekbaar. Zo is het Architectuurcentrum Twente dus op een fiscaal vriendelijke manier te ondersteunen. Voor giften in de vorm van een lijfrente is bemiddeling door een notaris vereist. De daarvoor gevraagde bemiddelingskosten worden door het Architectuurcentrum Twente gedragen.

Jaarprogramma 2009

zie ook bijlage II

Het jaarprogramma 2009 ziet er als volgt uit,

Jan - feb	Playtime
feb	Jonge Twentse ontwerpers presenteren zich
feb - mrt	Tien jaar Geslaagd Ontwerp
mei	Waterwerken, state of the water-art
juni	Twente in beeld / Een beeld van Twente
sept	Architectuurcentrum Twente toert over de rails
juni	Film en Architectuur - Fabelachtige Architectuur
sept - okt	ir. Gijsbert Friedhoff, architect en kunstmakelaar
sept - okt	Geslaagd Ontwerp nr. II
nov	Krimp: kansen voor kwaliteit
nov	De Thermometer

*voor actuele informatie wordt verwezen naar de website
www.architectuurcentrumtwente.nl*

Jaarprogramma 2008

Voor een uitgebreid overzicht zie bijlage I

Activiteiten uit het Jaarprogramma 2008

vastgesteld en voorbereid door de programmaraad van het
Architectuurcentrum Twente

28 jan - 4 mrt	Expositie Bouwen voor het Bestuur
21 feb	Jonge architecten bouwen 2
31 mrt - 17 apr	Expositie resultaten Archi/Idols
10 apr	Finale Archi-Idols 2007/2008
19, 20, 21 jun	Dagen van Roombeek
25 sept	Zelfportret Goor
30 sept	Uitreiking Archi 2007/2008
15 - 28 okt	Expositie Architectuur over de grens
9 - 31 okt	Expositie Geslaagd Ontwerp nr. 10
13 nov	Twente gaat nat
26 nov	Image building; over transformaties in Enschede

Nevenactiviteiten in 2008

door het Architectuurcentrum Twente - al of niet in samenwerking
met derden - georganiseerd

13, 20, 27 mei en 3 juni	cursus 'Creëer je eigen woning' te Hengelo
22 okt	jurering project 'De Wende' voor Waterschap Regge en Dinkel
3 nov - 8 dec	tentoonstelling in Zuidmolen te Enschede over kwaliteit openbare ruimte in zeven Nederlandse gemeenten
20 nov	voorzitterschap jury van Woonprijs Twente over thema woonzorgcomplexen i.o.v. Regio Twente
22 nov	medewerking aan project IAMA1. Over toekomstvisie AI van Deventer tot de Duitse grens

Verantwoordelijken

Het bestuur

Marjan Weekhout voorzitter
directeur Academie Ruimtelijke Ontwikkeling en Bouw,
Saxion Hogescholen Enschede en Deventer.

Wim van Egmond secretaris
oud wethouder gemeente Enschede.

Derk Willem Ruesink penningmeester
belastingadviseur bij Verhoeven Ruesink Daniel
Belastingadviseurs Enschede.

Rob Beerkens namens programmaraad
architect/directeur MAS Architectuur, Hengelo.

Han Hannink lid
directeur Aannemingsbedrijf Van Merksteijn, Enschede.

Harm Mannak lid
algemeen directeur Orkest van het Oosten.

Jan Platenkamp lid
makelaar/taxateur o.g., Almelo.

Jan Salverda lid
bestuurder Domijn wooncorporatie

Robert ten Dam namens programmaraad
architect te Enschede.

ArchitectuurcentrumTwente

De programmaraad

Harry Abels *architect*
directeur/architect IAA Architecten

Rob Beerkens (*voorzitter*), *architect*
directeur/architect MAS Architectuur Hengelo

Diele Biemold *woonplanoloog gemeente Hengelo*

Robert ten Dam *architect te Enschede.*

Joop Hoogeveen
adviseur ruimtelijke kwaliteit, Hengelo

Paul van der Jeugd *architect*
directeur/architect Van der Jeugd Architecten

Walter Kemperman *architect*
bct architecten, ingenieurs en adviseurs

Ilse Klein Brink *architect*
directeur/architect I_KB architecten

Ruud van der Koelen *architect*
Van der Jeugd Architecten, Enschede

Paul Kruize *meubel- en interieurontwerper*

Josine Lentferink *grafisch vormgever*
IAA-architecten, Enschede

Ronald Olthof *architect*
LKSvdD architecten te Hengelo

Moniek Otten *ruimtelijk vormgever*
IAA-architecten Enschede

Theo Reitsema *architect*
directeur Reitsema & Partners architecten, Rijssen

Wanda Roskam *stedenbouwkundige gemeente Almelo.*

Johan Schepers *architect, vh deken BNA*

Jantine Schinkelshoek *landschapsinrichter*
Eelerwoude, Goor

Martine Schipper *architect*
schipperdouwesarchitectuur te Wierden

John Slot *stedenbouwkundige gemeente Nunspeet*

Peter Timmerman *medewerker Studium Generale*
Universiteit Twente

Jet van der Tol *vormgeefster*

Franka Werner *stedenbouwkundige gemeente Enschede*

Piet Ziel *landschapsarchitect*
Royal Haskoning

Het bureau

Peter van Roosmalen *coördinator (0,9 fte)*

Min. De Sav. Lohmanlaan 52, 7522 AR Enschede

Tom de Vries *zakelijk leider (op freelance-basis)*

Smedenstraat 272, 7411 RC Deventer

Jan Stegink *projectmedewerker (op detacheringbasis)*

architect bij Leijh Kappelhoff Seckel van den Dobbelssteen architecten

Van Loenshof 8^E, 7511 HG Enschede

Biagina Principato *projectmedewerker (op freelance-basis)*

Weth. Nijhuisstraat 238, 7545 NP Enschede

Nathalie Groot Kormelink *projectmedewerker*

(op freelance-basis)

directeur/architect Sparc-architecture

Haaksbergerstraat 149-210, 7513 EL Enschede

Vaya Nijhof *bureaumedewerker (op freelance-basis)*

Thomas de Keyserstraat 135, 7545 BD Enschede

Dick ten Kate *administrateur (op freelance-basis)*

C. Speelmanstraat 35, 7535 ZA Enschede

Inge Rensink *onderhoud website (op freelance-basis)*

Olieslagweg 107, 7521 JA Enschede

Stagiaires *diverse stagiaires van uiteenlopende opleidingen*

Programma overzicht 2008 bijlage I

Bouwen voor het bestuur *expositie*

28 januari t/m 24 maart 2008

Een inventarisatie in Twente. In het Nederlandse architectuurdebat is 'iconische architectuur' op dit moment hét thema. Binnen- en buitenlandse architecten halen alles uit de kast om met hun ontwerpen de burger en de opdrachtgever te imponeren, te charmeren of het gevoel te geven erg belangrijk te zijn. Gemeentebesturen zijn de publieke opdrachtgevers die als gevolg van de gemeentelijke herindeling de kans krijgen om hun ambtenaren en bestuurders onder te brengen in

nieuwe stadhuizen. In hoeverre volgen zij als opdrachtgever de trend om hier te kiezen voor iconische architectuur.

Het Architectuurcentrum Twente heeft de stand van zaken opgenomen in haar regio. In Twente kromp het aantal gemeenten van 22 naar 14 gemeenten en dat betekende meestal verbouwen, uitbreiden of nieuwbouw. Het Twentse publiek wordt deze ontwikkelingen getoond in een expositie over de gemeentehuizen van Twente. Van alle veertien gemeenten is een paneel gemaakt waarop de architectuur van het betreffende gemeentehuis, stadhuis of stadskantoor wordt toegelicht.

De panelen die voor het eerst in de week van 5 november in de gemeenten Hellendoorn en Tubbergen werden getoond, maakten vervolgens een tour langs alle overige twaalf gemeenten waar ze telkens veertien dagen werden geëxposeerd. De expositie bestond uit totaal 15 lichtgewichtpanelen van aluminium en kunststoffolie, 80x200 cm groot.

Aan de expositie was de prijsvraag Archie-2007/2008 gekoppeld waarbij bezoekers van de tentoonstelling mochten aangeven welk ontwerp zij het mooiste vonden. De uitreiking van de prijs vond op 30 september plaats (zie verder).

locatie Huis voor Cultuur en Bestuur te Nijverdal, gemeente Hellendoorn

ArchitectuurcentrumTwente

Jonge architecten bouwen #2

Nieuw elan in Twente *presentatie*

21 februari 2008

De acht jonge architecten die zich op 21 februari in Almelo presenteerden, waren zeer uiteenlopende persoonlijkheden; de een ingetogen en formeel, de ander juist uitbundig en met veel bravoure. Opvallend was dat van hen slechts één een eigen bureau heeft. De andere zeven waren allemaal in dienst van een Twents architectenbureau. Toch hield Johan Schepers hen in zijn introductie de uitkomst van een BNA-onderzoek voor: binnen vijf tot tien jaar zal 48 procent van de jonge architecten een eigen bureau hebben.

Net als in 2007, werd ook nu het zogenoemde pecha-kucha-concept toegepast. Dat wil zeggen: in maximaal tien minuten, met vooral veel beeldmateriaal jezelf presenteren (het concept is door Mark Dytham destijds geïntroduceerd en is afgestemd op het zap-tijdperk). Ofschoon de acht jonge architecten was gevraagd om in een persoonlijk verhaal hun ambities, hun visies en architectuuropvattingen aan de hand van veel beelden aan het Twentse publiek te presenteren, viel het op dat er toch erg veel projecten werden getoond. En natuurlijk: projecten zeggen altijd iets over je architectuuropvattingen, over hoe je een programma van eisen hebt vertaald in volume, (duurzaam) materiaal en detaillering. Over de relatie die je hebt willen leggen met de omgeving en over maximale functionaliteit van het ontwerp. De vele getoonde projecten varieerden sterk, maar hadden allemaal opvallende kenmerken die gerelateerd waren aan passies of fascinaties van de jonge architecten. Deelnemers waren:

Rick Bruggink van IAA Architecten

Rob Mees ten Oever van De Witte - Van der Heijden Architecten

Esther Mastenbroek van Beltman Architecten

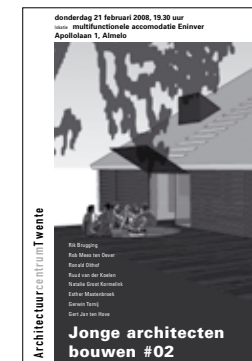
Gerwin Tornij van MAS Architectuur

Ruud van der Koelen van Van der Jeugd Architecten

Gert Jan ten Hove van schipperdouwesarchitectuur

Ronald Olthoff van Leijh Kappelhoff Seckel van den Dobbelssteen

Natalie Groot Kormelink van haar eigen Sparc-architecture.

Johan Schepers, voormalig deken van de BNA en thans ondermeer programmaraadslid van het Architectuurcentrum Twente, sloot de bijeenkomst in het door architect Vera Yanovshtchinsky ontworpen Eninver in Almelo af. Hij had al eerder verwezen naar de moeilijke omstandigheden waarin jonge architecten verkeren nu Europese regelgeving het verwerven van (grote) opdrachten koppelt aan aantoonbare ervaring en omzet. Maar, zei hij: 'Je kunt nu eenmaal alleen een omelet bakken nadat je eerst het ei kapot geslagen hebt. Kortom: geef jonge architecten een kans! Toon lef en neem een beetje risico. Als het aan het Architectuurcentrum Twente ligt, krijgen jonge architecten ook volgend jaar weer de kans om zich te profileren tijdens 'Jonge architecten bouwen #03'. **locatie** multifunctionele accommodatie Eninver, te Almelo. **opkomst** 100 personen

Archi-idols 2007-2008 *educatief project / ontwerpwedstrijd* 28 januari t/m/ 24 maart 2008

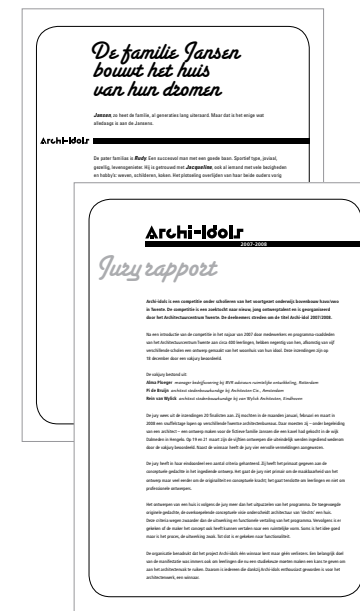
Archi-idols is een uniek educatief project waarin scholieren uit de hogere klassen van het middelbaar onderwijs kennis kunnen nemen met het vak van architect en het voor velen nog onbekende vakgebied van de architectuur. Dankzij deze kennismaking is de bouw en meer specifiek de architectuur, een serieuze optie geworden voor een latere vakopleiding. Archi-Idols is bedoeld voor leerlingen uit 4 HAVO en 5 VWO, een jaar voor het examenjaar, die op het punt staan een keuze te maken voor een vervolgopleiding. Archi-Idols slaat een brug tussen de middelbare school en de vervolgopleidingen op het HBO, de universiteiten en de academies van bouwkunsten. Een beroepskeuze is waarschijnlijk een van de meest lastige keuzes die gedaan wordt. Informatie over vervolgopleidingen is er voldoende, maar inzicht in het vak ontbreekt. Archi-Idols is een ontwerpwedstrijd waarin leerlingen kunnen ontdekken of ze architect willen worden en waarin talenten zullen boven drijven. Dat sluit aan bij de eerdere berichtgevingen in de pers waarin zowel de BNA als Bouwend Nederland zich bezorgd uitlaat over het gebrek aan jong architectentalent.

Het Architectuurcentrum Twente doet er wat aan met de ontwerpwedstrijd Archi-idols.

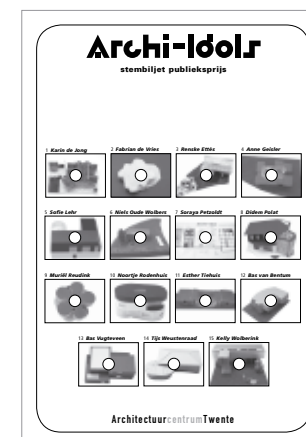
Het project werd in het najaar van 2007 opgestart en werd met de bekendmaking van de Archi-Idol 2007/2008 op 10 april 2008 afgesloten. Het project kende twee fases. In de voorronde tijdens het najaar van 2007, hebben leerlingen van de hoogste klassen van HAVO- en VWO-scholen een ontwerp gemaakt voor een huis van hun eigen idool. Hiervoor zijn alle middelbare scholen in Twente benaderd met het verzoek om in de CKV-lessen de leerlingen op te roepen tot deelname. Uiteindelijk hebben 90 leerlingen van vijf scholen een ontwerp ingediend. De uitvoering en kwaliteit van de ontwerpen liepen zeer uiteen maar toonden zonder uitzondering een groot enthousiasme. De ontwerpen werden in het Balengebouw in Roombeek te Enschede gedurende twee weken tentoongesteld en door ruim 1.000 personen bezocht. De vakjury – bestaande uit Pi de Bruijn, Alma Ploeger en Rein van Wylick – heeft alle inzendingen zorgvuldig beoordeeld en daaruit twintig ontwerpen genomineerd voor deelname aan de finaleronde.

In deze fase zijn ook alle Twentse architectenbureaus benaderd met het verzoek om één of meerdere finalisten in de finalefase te begeleiden.

De finalefase was direct na de kerstvakantie en begon met een samenvatting van de 20 finalisten. Aan hen werd de fictieve ontwerpopdracht bekend gemaakt (het ontwerpen van een vrijstaand woonhuis voor de familie Jansen in de nieuwe woonwijk Dalmeden in Hengelo). Ook werden de deelnemende architectenbureaus gekoppeld aan de finalisten. Vanaf februari zijn de leerlingen per week een dagdeel op de architectenbureaus ondergebracht waar zij onder begeleiding van een architect/projectleider aan hun opdracht werkten. Voorafgaand aan deze snuffelstage werd een bezoek gebracht aan de locatie Dalmeden en werd een excursie georganiseerd naar de bouwmaterialenhandel Raab Karcher Eshuis in Vriezenveen. Het ontwerp van de finalisten moest eind maart 2008 ingeleverd zijn bij het Architectuurcentrum Twente waar de vakjury nogmaals bij elkaar kwam om hun eindoordeel te geven. Het juryrapport maakt melding van de onverwacht hoge kwaliteit van de inzendingen. Op 10 april werd de finalebijeenkomst gehouden in de Burgerzaal

ArchitectuurcentrumTwente

format voor een ontwerpwedstrijd voor middelbare scholieren
Anne weet het nu zeker: 'Ik wil architect worden!'

ArchitectuurcentrumTwente

van het stadhuis in Hengelo. Een ongewoon hoge opkomst van 400 bezoekers kon alle vijftien, tentoongestelde ontwerpen bewonderen en getuige zijn van de bekendmaking van de Archi-Idol 2007/2008: **Anne Geisler** uit Enschede.

Als winnares ontving zij uit handen van jurylid Alma Ploeger een Apple-notebook, inclusief de ontwerpprogrammatuur Sketch-up. De jury had – mede vanwege de hoge kwaliteit van de inzendingen – ook vier eervolle vermeldingen benoemd: **Fabian de Vries Hengelo**, **Muriël Reudink Enschede**, **Bas Vugteveen Hengelo** en **Esther Tiehuis Enschede**.

Het publiek had op deze avond ook de gelegenheid gekregen om een enquête-

formulier in te vullen met hun favoriete ontwerp. Deze publieks-prijs (een reischeque ter waarde van 250 euro) ging naar **Karin de Jong Enschede**.

Deelnemende scholen waren:

Stedelijk Lyceum Kottenpark Enschede,

OSG Bataafse Kamp Hengelo,

OSG Montesori Hengelo,

Pius X College Almelo,

Stedelijk Lyceum Zuid Enschede

Deelnemende architectenbureaus waren:

Van de Jeugd Architecten Enschede,

IAA Architecten Enschede,

MAS Architectuur Hengelo,

Sparc Architecture Enschede,

bct architecten, ingenieurs en adviseurs Enschede,

Leijh Kappelhoff Seckel vd Dobbelsteen architecten Hengelo,

Beltman Architecten Enschede.

Creëer je eigen droomhuis in Dalmeden cursus

3, 20, 27 mei en 3 juni 2008

In navolging van de opdracht die het Architectuurcentrum Twente heeft ontvangen van het projectbureau Roombeek van de gemeente Enschede ontvingen wij van de gemeente Hengelo ook een opdracht om voor de nieuwe bewoners van de nieuw te bouwen wijk Dalmeden ook een dergelijke cursus op te zetten. Doel van de cursus is de toekomstig bewoner meer inzicht geven in het bouwproces. Je moet immers goed beslagen ten ijs komen, want je bouwt (meestal) slechts eenmaal in je leven een eigen woning. Daarnaast biedt de cursus de mogelijkheid om met meerdere architecten in contact te komen. De cursus kende de volgende inleiders:

- Op de eerste avond sprak **Leon Brokers**, architect bij IAA architecten te Enschede, over het onderwerp 'details in wonen'; **Rick Bruggink**, architect bij IAA architecten te Enschede, gaf een inleiding in de architectuurgeschiedenis.
- Tijdens de tweede avond werden de onderwerpen 'Confectie of Huis op maat' behandeld door **Paul van der Jeugd**, van Van der Jeugd architecten te Enschede en 'Dalmeden in detail' door **Rob Beerkens**, architect bij MAS architectuur te Hengelo.
- Op de derde avond kwamen de onderwerpen bouwadviesbureau en bouwvoorschriften aan de orde, respectievelijk ingeleid door **Ad Pierik** van bureau Stedelijk Wonen uit Enschede en door **Misjel Valkenaars** van de gemeente Hengelo.
- Op de vierde en laatste avond werden de onderwerpen 'architectonische vertaling' door **Gooike Postma** (architect Groothuis + Postma architecten, Hengelo) en 'Een bouwer aan het woord', zelfbouwer **Moniek Otten** uit Enschede.

Iedere avond werd door de cursusbegeleider **Nathalie Groot Kormelink** een opdracht meegegeven welke de daaropvolgende avond werden behandeld.

locatie Stadhuis Hengelo, Burg. Janssenplein 1, Hengelo

deelnemers 25 personen.

Dag van de architectuur / Dagen van Roombeek*manifestatie*

19, 20 en 21 juni 2008

Deze dagen stond Enschede in het teken van de wederopbouw van Roombeek. Centraal stonden de stedenbouw en architectuur en de rol die **Pi de Bruijn** daarin heeft gespeeld. De driedaagse was een initiatief van het Architectuurcentrum Twente dat dit jaar extra aandacht wilde geven aan de wederopbouw van de wijk. In Roombeek is immers een belangrijk deel van de nieuwe bebouwing opgeleverd en bovendien is in 2007 aan het project de 'Gouden Piramide' toegekend, de prijs voor voorbeeldig opdrachtgeverschap. Het Architectuurcentrum Twente wilde met een internationaal georiënteerd symposium de kwaliteit van de stedenbouw in Roombeek onder de loep nemen en in een breder perspectief plaatsen. Met rondleidingen en openstelling van veel gebouwen en woonhuizen zou de architectuur bij een breed publiek onder de aandacht worden gebracht en zou bovendien aansluiting worden gevonden bij de landelijke Dag van de Architectuur op 21 juni.

Vanwege de omvang van het project en de grootschalige ambitie, is aansluiting en samenwerking gezocht met de gemeente Enschede en het projectbureau Roombeek. In gezamenlijkheid is het programma definitief ingevuld waarbij de gemeente Enschede zich eindverantwoordelijk stelde voor de symposiumdagen op 19 en 20 juni en het Architectuurcentrum Twente eind-verantwoordelijk werd voor de Dag van de Architectuur op 21 juni.

Mede dank zij de medewerking van Medialab en de afdeling RODSOB van de gemeente Enschede kon de driedaagse uitgroeien tot een geslaagd evenement met een bijzonder grote belangstelling. Op 19 en 20 juni hebben respectievelijk 160 en 220 personen de bijeenkomsten bijgewoond. De belangstelling op 21 juni was heel erg groot. De schatting was dat circa 2.500 mensen de open dag hebben bezocht waarvan de meeste ook meerdere opengestelde woonhuizen en gebouwen van binnen hebben kunnen bekijken.

19 Juni stond in het teken van '**Engagement en Stedenbouw**' en stond Pi de Bruijn, stedenbouwkundige en supervisor van het nieuwe Roombeek, centraal. Onder leiding van moderator

Mieke van der Weij hielden tijdens het middagprogramma **Yoeri Albrecht**, **Peter Kuenzli** en **Carel Weeber** inleidingen. Na de presentatie door wethouder **Roelof Bleker** van het boek 'Engagement en Stedenbouw', over de ontwikkeling van Pi de Bruijn als stedenbouwkundige met als apotheose de door hem ontworpen wederopbouwplannen voor Roombeek, volgde de '**Nacht van Pi**' waarbij verschillende kunstenaars op geheel eigen wijze reageerden op de door Pi geleverde stedenbouwkundige prestatie.

20 Juni was er een congres met als titel '**De creatieve stad**' waarbij Roombeek op verschillende schaalniveaus werd besproken. Internationaal werd door de Brit **Charles Landry** Enschede en met name Roombeek in een internationaal perspectief gezet. De stedenbouwkundige **Kristian Koreman** van het bureau ZUS (Zones Urbaines Sensibles) vergeleek het ontwikkelproces van Roombeek met andere stadsontwikkelingen in Nederland en **Bjarne Mastenbroek** van bureau SeARCH zou op lokaal niveau de ontwerpen van bijzondere gebouwentwerpen in Roombeek toelichten. Helaas is de inleiding van Mastenbroek op het laatste moment komen te vervallen. Na afloop van de inleidingen en de afsluitende discussie met onder andere Pi de Bruijn kon het opgesplitste gezelschap aan verschillende rondleidingen door Roombeek deelnemen.

Op de laatste dag van de Dagen van Roombeek was de wijk opengesteld voor geïnteresseerden in stedenbouw en architectuur. Vanaf 11.00 uur werden rondleidingen verzorgd door de wijk of kon men op eigen gelegenheid met een beschikbaar gesteld GPS-systeem, een routekaartje of een architectuurboekje door de wijk trekken. Ieder half uur was er in de theaterzaal van Prismaere een korte inleiding over de wederopbouw van de wijk en de architectuur. In de wijk hadden 25 bewoners/eigenaren hun woning opengesteld voor bezoekers om ook in hun huis rond te kijken. Ruim 70 vrijwilligers zorgden dat alles in goede banen verliep. Zij waren ter plekke bij de opengestelde huizen, maar bemensten ook de informatiekramen, zorgden dat de toeloop bij de hoogwerkers (waar belangstelden in een open bak omhoog werden gehesen om te genieten van een panoramisch uitzicht over de wijk) ordentelijk verliep en begeleiden de elkaar afwisselenden muzikanten naar de hen toegewezen locaties. Noemenswaardig

ArchitectuurcentrumTwente

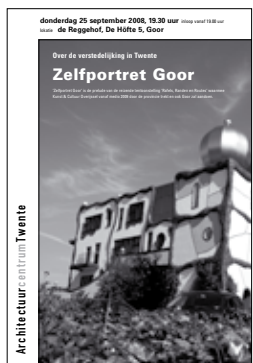

derde druk

was de blaasgroep Pardoes die met een 10 man-/vrouwsformatie diverse optredens verzorgde vanaf de hoogste balkons van de Eekenhof en de TwentseWelle. Verrassend waren de drie zangeressen die door de wijk trokken om de somtijds lange wachttijden bij de opengestelde huizen te veraangename. In het gebouw de Eekenhof gaf een accordeonist solo-optredens. Om half vier werden de laatste bezoekers bij de opengestelde huizen ingeschreven waarna de deuren om 16.00 uur sloten. 21 Juni, de Dag van de Architectuur had 2.500 bezoekers getrokken, een ongekend hoog aantal.

ArchitectuurcentrumTwente

Zelfportret Goor debat

25 september 2008

Thema van de debatbijeenkomst is de verstedelijking van Twente waarbij Goor als voorbeeld daarvan centraal staat. Drie deskundigen praten over de uitbreiding van dorpen in Overijssel, over een plan voor de toekomst van Goor en over de verstedelijking van de mens zelf. Tussen deze sprekers door worden video-interviews getoond van vijf respectabele inwoners van Goor. Het zijn *makelaar Harold Pullen, Ben Kuenenger, café-eigenaar van D' Olde Smidse, Jan Bolink, boekhouder bij de Volkswoning in Goor, Marinus Aaftink, controller en tenslotte autodealer Wim Reussink.*

Piet Ziel heeft de leiding over de avond en hij geeft een aftrap met een opmerkelijk beschrijving van Goor.

Karen de Groot licht het project Rafels, Randen en Routes van het Atelier Overijssel toe waarbij zij betrokken was, maar ze start met de vertoning van vijf filmpjes van **Jeroen van Westen** die de randen van dorpen in Overijssel typeren. Opvallend is dat de randen van alle dorpen op elkaar lijken. In het project Rafels, Randen en Routes hebben vijf bureaus ideeën gegeven over vijf dorpen in Overijssel. De resultaten:

- **Ruimte bieden voor andere functies** - huizen in Zwartsluis met uithangborden, zoals winkels ook hebben.
- **Voortbouwen op dorpse structuren** - laat de dorpsstraat van Willemsoord een publieke ruimte blijven en niet als toegangsweg gelden voor de nieuwbouw.
- **Dorp en landschap met elkaar verbinden** - zoek in Goor het water weer op.

- **Ga om met infrastructuur** - vorm van de ophoging van de geluidswal in de Lutte een lint om het dorp waarop mensen kunnen wandelen en fietsen.

- **Het organiseren van rafeligheid** - zoals het groene stukje weiland direct naast het centrum van Heino.

Bij het laatste resultaat komt meteen een vraag uit het publiek. 'Hoe kun je rafeligheid nou organiseren?' Het antwoord van Karen: 'Je moet het aandacht geven in de plannen, zeggen dat het mag. Ga anders kijken en ga van de automatische piloot af, beschouw het dorp in lijn met zijn omgeving, benoem de kleur van het dorp, vertaal die kleur in ontwikkelingsstructuren en laat iedere woning bijdragen aan de kleur.'

Cathelijne Vreeburg begint haar verhaal met een eigen ontworpen ansichtkaart die 'Groeten uit Goor?' toont met daarachter foto's van onder meer het gemeentehuis, het Aan De Stegge gebouw en de winkelstraat. Haar vraag is: 'wat wil je zien op een ansichtkaart van Goor?' Haar plan gaat uit van karakteristieken van Goor. Ga terug naar de natte basis. Goor is ontstaan uit een moerassig gebied. De levensader van het dorp is de Regge die in het nieuwe dorpsgezicht weer duidelijker zichtbaar is en waarbij het Twentekanaal een woon- en recreatiefunctie krijgt. Woningen worden op palen gebouwd, industrie panden zitten geclusterd op eilanden met daarom heen veel water en er varen recreatieve bootjes op het Twentekanaal. **Willem Koerse**, die voor het eerst in Goor is, spreekt over de verstedelijking in het algemeen. Zijn stelling is dat de wereld in hoog tempo verstedelijkt. Hij citeert Wim Kok uit 1996: 'Nederland is in één beeld te vangen, het is één grote stad geworden. Je komt elkaar tegen en zit elkaar in de weg.' Hij noemt ook het groene hart, dat tegenwoordig 'hartje' of 'hartinfarct' wordt genoemd en waarvan steeds minder over blijft. En ook in Twente groeit alles steeds meer naar elkaar toe. De echte verstedelijking zit in onze leefwijze. Hij noemt ons allemaal stedelingen omdat iedereen met allerlei communicatiemiddelen aansluiting op de grote wereld heeft, ook de dorpelingen en plattelanders. Niemand is meer geïsoleerd. Daardoor raakt de identiteit verloren en verdwijnen dialect, klederdracht en sociale controle. Toch signaleert Koerse ook een terugkerende beweging met een hernieuwde belangstelling voor het platteland: bijvoorbeeld gepensioneerden die vanuit

20

de Randstad hier naar toe vluchten.

De debatavond levert uiteenlopende conclusies op: verbind dorp en landschap, geef het dorp een kleur en handel er naar, breid Goor uit door uit te gaan van de karakteristieken en terug te gaan naar de natte basis. Of, denk niet dat je Goor kunt uitbreiden als dorp, want we zijn allemaal stedelingen geworden.

locatie Reggehof, De Höfte 5 te Goor

opkomst 80 personen

Archie 2007-2008 *prijzuitreiking*

30 september 2008

Aan de rondreizende expositie 'Bouwen voor het Bestuur' was een prijsvraag gekoppeld met de vraag welk stadskantoor, gemeentehuis of stadhuis de meeste waardering krijgt? Iedere bezoeker mocht een stem uitbrengen voor het mooiste ontwerp. Aan het eind van de rondtour is het winnende ontwerp bekend gemaakt en aan die gemeente de Archie- 2007/2008 uitgereikt. Winnaar met 45% van de 433 uitgebrachte stemmen was de gemeente Hellendoorn met het Huis voor Cultuur en Bestuur, ontworpen door **Claus en Kaan** architecten uit Amsterdam. Na afloop van de raadsvergadering op 30 september werden burgemeester, wethouders en raadsleden overvallen door een feestelijke stoet bezoekers en kon **Rob Beerkens**, *voorzitter van de programmaraad van het Architectuurcentrum Twente*, het bijbehorende beeldje – een ontwerp van de Enschedese kunstenaar **Paul Hajenius** – aan burgemeester **Van Overbeeke** uitreiken. Met 17% werd Dinkelland goede tweede met het traditionalistische ontwerp van het lokale architectenbureau **Leferink** in samenwerking met **Morsink Architecten** uit Ootmarsum. Derde werd Hof van Twente in Goor, ontworpen door architect **Daan Josee** van het Deventer bureau **Kristinsson**. Onder de stemmers heeft het Architectuurcentrum Twente twintig architectuurboeken verloot.

locatie Huis voor Cultuur en Bestuur
te Nijverdal, gemeente Hellendoorn

Gelaagd ontwerp *expositie*

9 t/m/ 31 oktober 2008

Voor het tiende jaar (in 1998 vond de eerste expositie plaats, nog voor de officiële oprichting van het Architectuurcentrum Twente) presenteerde het Architectuurcentrum Twente de tentoonstelling Geslaagd Ontwerp. De tentoonstelling toont traditioneel het eindexamenwerk van talentvolle ontwerpers, die een ontwerpopleiding in de oostelijke regio's hebben gevolgd en afgerond en/of waarvan de ontwerper of het ontwerp zelf een binding of relatie heeft met Twente. Het geëxposeerde eindexamenwerk bestaat uit de volgende disciplines: architectuur, industrieel - en interieurontwerp.

De deelnemers van dit jaar waren afgestudeerden van ArtEZ academies voor Beeldende Kunsten Arnhem (HKA), Enschede (AKI) en Zwolle (CABK) en ArtEZ academie voor Bouwkunst te Arnhem, Industrieel Ontwerpen van Universiteit Twente, Bouwkunde TU Delft en Bouwkunde Saxion Enschede.

Deelnemers waren:

- **Stijn de Graaff** CABK Zwolle
- **Aart van Asseldonk, Saakje Visser** HKA Arnhem
- **Saakje Visser, Lenneke Wispelwey, Thijs Bongers** HKA Arnhem
- **Marko Matic, Sven Heinen** Academie voor Bouwkunst Arnhem
- **Samira Dahmani, Ninja Zurheide, Fabian Hoell** AKI Enschede
- **Maarten Kraaijenvanger, Johan Gude** UT Enschede
- **Bart-Jan Polman, Michael Lubbers** TU Delft
- **Joost van Rooijen, Roald Roelofs, Harmen de Jong, Gerto Kwant** Saxion Enschede

De opening van de tentoonstelling op donderdag 9 oktober werd verricht door **Tom Evers**, *oprichter en mede-eigenaar van D'Andrea & Evers, Design for Industries te Enter*.

locatie Winkelcentrum De Zuidmolen,
van Loenshof 60, Enschede

ArchitectuurcentrumTwente

Architectuur over de grens expositie

15 t/m 28 oktober 2008

Voor de driejaarlijkse architectuurprijs Auszeichnung guter Bauten waren in 2007 door de architectenbureaus uit het Duitse grensgebied maar liefst 46 ontwerpen ingezonden. In het kader van grensoverschrijdende activiteiten organiseerden het Architectuurcentrum Twente, de BDA Bund Deutscher Architekten, de BNA Bond Nederlandse architecten en Saxion een tentoonstelling waar deze ontwerpen te zien waren. Sprekers tijdens de opening op 15 oktober waren:

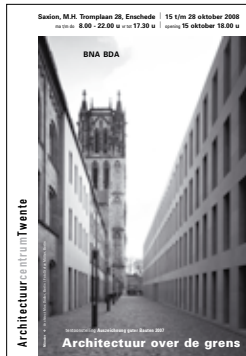
- **Marjan Weekhout**, directeur Academie Ruimtelijke Ordening en Bouw, Saxion en voorzitter bestuur Architectuurcentrum Twente
- **Rob Beerkens**, architect MAS Architectuur te Hengelo namens het Architectuurcentrum Twente en BNA regio Twente
- **Stefan Schopmeyer**, architect BDA te Münster.
Hij gaf een toelichting op de winnende plannen
- **Henk Döll**, architect te Rotterdam
sprak over de verschillende bouwculturen in Duitsland en Nederland.

Architectuur over de grens werd mede mogelijk door bijdragen/ medewerking van Euregio-Mozer-Cultuurfonds en Saxion Enschede-Deventer. In 2009 zal een vergelijkbare tentoonstelling Nederlandse architectuur in Münster worden georganiseerd.

locatie Saxion, M.H. Tromplaan 28,

Enschede

opkomst 50 personen

ArchitectuurcentrumTwente

Wendel, deelgebied het Oog jury

schetsopgave

22 oktober 2008

Het Waterschap Regge en Dinkel heeft vier vormgevers gevraagd een ontwerp te maken voor de inrichting van het ingesloten gebied tussen de provinciale wegen N35 en N36 waar de nieuw aan te leggen stadsregge De Wendel doorheen komt. Het is een markante plek waarvan de invulling een bijdrage kan leveren aan de ruimtelijke kwaliteit in dit gebied. Het thema water zal hierbij nadrukkelijk de aandacht moeten krijgen. Ter beoordeling van de plannen is een jury gevraagd hun mening te geven, de jury bestond uit:

- **Bart Buijs** teamleider van het Oversticht
- **Bart Bomas** Atelier Overijssel
- **Peter van Roosmalen** Architectuurcentrum Twente
- **Martin Mulder** lid van het dagelijks bestuur Regge en Dinkel
- **Hendrik Jan Teekens** adviseur landschap en ecologie Regge en Dinkel
- **Pieter Jelle Damste** projectleider van het project Wendel.

De vier schetsontwerpen werden door de volgende ontwerpers gepresenteerd:

- 1 **Jeroen van Westen** kunstenaar
Henk Volkers landschapsarchitect
- 2 **Leonoor van der Linden** landschapsvormgever
Chris Rodenburg kunstenaar
- 3 **Joost van Hezewijk** landschapsarchitect-kunstenaar
- 4 **Erick de Lyon** kunstenaar

De ontwerpen zijn direct na afloop van alle presentaties uitvoerig door de jury besproken. De voorkeur ging uit naar twee ontwerpen, waarbij uiteindelijk de voorkeur uitging naar het ontwerp van Jeroen van Westen en Henk Volkers.

Woonprijs Twente *prijsvraag*
periode oktober t/m december

Regio Twente reikt vijf jaar lang de 'Woonprijs Twente' uit aan een Twentse gemeente. De prijs is in het leven geroepen om de bouwprestaties van de Twentse gemeenten meer voor het voetlicht te brengen, de onderlinge kennisuitwisseling over goede Twentse woonprojecten te versterken en om aandacht voor de kwaliteit van het wonen in Twente te bevorderen. Voor de 'Woonprijs Twente 2008' ging het om bouwprojecten die in 2007 zijn gerealiseerd. Het geldbedrag dat kon worden gewonnen is bedoeld voor een kunstobject dat in de directe nabijheid van het gebouwde project komt te staan en een toegevoegde waarde voor de omgeving heeft. In totaal waren drie projecten ingezonden die voldeden aan de criteria voor 'woon-zorg-concepten'. Tijdens een bijeenkomst op 11 december 2008 maakte de jury bekend wie de prijs, ter waarde van € 10.000,- verdient. De jury beoordeelde aan de hand van een zestal criteria waarvan er twee extra aandacht kregen; is er sprake van nieuwe vormen van wonen en wat is de kwaliteit van de architectuur van het gebouw.

De jury oordeelde dat geen van de drie inzendingen met kop en schouders boven de andere uitsteekt, en daarom werd besloten dit jaar geen hoofdprijs uit te reiken, maar te kiezen voor eervolle vermeldingen voor alle drie de inzendingen. De jury bestond dit jaar uit:

Peter van Roosmalen,

coördinator van het Architectuurcentrum Twente (voorzitter),

Maria Westen,

gerontologisch adviseur en voormalig directeur SWO Borne en

Gert Jan kuiper,

architect en docent bouwkunde Saxion Hogeschool.

Twente gaat nat *debat*
13 november 2008

Maar liefst 12.000 hectare grond moet Twente in tijden van extreme wateraanvoer beschikbaar stellen voor de waterberging. Dat staat in het Tweede Deltaplan van de Commissie Veerman zoals dat onlangs werd gepresenteerd. Doet Twente dat niet, dan heeft dat niet alleen gevolgen voor de waterhuishouding in de regio zelf maar dan zal het vele water ook voor West-Nederland een ernstige bedreiging kunnen gaan vormen. Over de wijze waarop het water moet worden geborgen had het Architectuurcentrum Twente tijdens de druk bezochte bijeenkomst op 13 november drie verschillende invalshoeken in stelling gebracht.

Jeroen van Westen ontwikkelde zich de afgelopen jaren steeds meer als landschapskunstenaar met een voorliefde voor infrastructuur. Hij gaf in een utopische vertelling een interpretatie van zijn fictieve beleving als oud inwoner van Twente die in 2030, na vijftig jaar terugkeert en in Erve Twente het oeroude organisatieprincipe aantreft van naoberschap. Dit netwerk van netwerken zorgt ervoor dat Twente niet verbreekt en dat het niet alleen letterlijk door het water overspoeld raakt maar ook niet ondergesneeuwd wordt door de overheersing door de anderen. Communicatie is dan ook in de optie van Van Westen van groot belang. Dat geldt ook voor de rol van de kunstenaar, die op associatieve wijze de context van de ontwerpogave (vertragen, bergen en afvoeren van water) kan vergroten.

Bert Satijn schetste in zijn breed opgezette verhaal de problematiek als volgt: 'Ons land is als spons niet meer berekend op clusterbuien en op een toekomstige watertoevoer via de Rijn van 16.000 m³/seconde. Aan de andere kant moeten we rekenen op periodes van grote droogte. De klimaatveranderingen buiten Europa zullen tot hongersnood leiden en we moeten ons dan ook voorbereiden op klimaatvluchtelingen om sociale onrust te voorkomen.' De opgave waar wij voor staan kan volgens Satijn alleen maar op een integrale wijze benaderd worden, waarbij bouwers, waterbouwers, stedenbouwers, verkeerskundigen maar ook ontwerpers betrokken moeten zijn. Toch blijken de voorspellingen over de klimaatontwikkelingen telkens weer door

Architectuurcentrum Twente

de werkelijkheid te worden ingehaald en de toekomst blijft dan ook onzeker. Satijn benadrukt dat flexibiliteit dan een belangrijke voorwaarde is om met de waterproblematiek om te gaan en dat investeren in veerkracht dan nodig is.

Wim Wassink, procesmanager Doorbraak bij Dienst Landelijk Gebied (DLG) toonde aan dat de wateropgave een nieuwe ruimtelijke kwaliteit kan bieden. Zijn verhaal ging over De Doorbraak, een nieuw gegraven, meanderende beek, 13 kilometer lang onder

Almelo langs, dat het beruchte 'putje van Almelo' gaat ontlasten. In dit lager gelegen gebied ten zuiden van Almelo komt bij heftige regenval veel water samen en dat zorgde in 1998 voor zeer ernstige wateroverlast. Met het oog op de toekomst besloot men om tot een beeldbepalende landschappelijke ingreep over te gaan. Het project De Doorbraak werd in 2007 genomineerd voor de Gouden Piramide, een erkenning van inspirerend opdrachtgeverschap. Uit het verhaal van Wassink bleek ook dat het Twentse land als geheel behoefte heeft aan water in droge tijden en dat ook om die reden de wateropvang niet geconcentreerd maar juist gespreid wenselijk is. In Twente dus géén tweede Blauwe Stad maar eerder een verbreding van beken en waterlopen. Volgens **Stefan Kuks**, de in de zaal aanwezige dijkgraaf van het Waterschap Regge en Dinkel, past dat ook beter in het Twentse, kleinschalige landschap.

In het voorjaar van 2009 gaat het Architectuurcentrum een ontwerpatelier organiseren want het waterschap is er aan toe om ruimtelijke kwaliteit te vertalen in (landschap)architectuur en vormgeving. 12.000 Hectares waterberging maken is immers niet alleen een technische en ecologische opgave maar behelst ook een esthetische vraag.

locatie districtskantoor Rijkswaterstaat,

Brugginksweg 6, Hengelo

opkomst 60 bezoekers

Image building debat

over transformaties in Enschede

26 november 2008

Op het podium van de oude Twentse schouwburg werd gesproken over Enschede. Hoe de stad was en hoe het kan worden zonder zijn identiteit te verliezen.

Jan Astrego, directeur Stedenbouw en Landschap/stedenbouwkundige bij IAA Architecten, trad op als moderator en hij opende de avond met een persoonlijk verslag van zijn eerste kennismaking met de stad en zijn zoektocht van destijds naar het centrum maar ook over het verlies van de vele textielfabrieken waardoor het imago veranderde van textielstad naar een stad vol gaten.

Berci Florian van marketing- en communicatiebureau De VRBLDNG uit Amersfoort, gaf het advies om de stad op vijf punten te positioneren. Economische, energie, financiële bronnen, voedsel-ontwikkeling en tenslotte de culturele uitdaging. Want culturen komen steeds meer bij elkaar. Na deze positionering komt de uitvoering op vier vlakken:

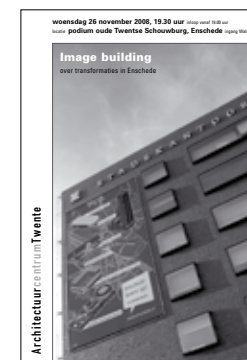
- 1 **Citymarketing** met slogans zoals 'I amsterdam' en 'Rotterdam durft'.
- 2 **Evenementen** Rotterdam durft met de Red Bull Air Race en Eindhoven heeft het Lichtfestival.
- 3 **Ambassadeurs** Rotterdam heeft burgemeester Aboutaleb.
- 4 **Projecten** zoals in Dubai en Millennium Dome in Londen.

Frans Boekema is universitair hoofddocent Faculteit Economie en Bedrijfswetenschappen op de Universiteit Tilburg. Boekema benoemt de Twentse economie met drie woorden: trots, trend en traditie.

Trots Twente heeft meer inwoners dan elke noordelijke provincie. Het is een stedelijke regio. Maar het is ook landelijk. Het aantal misdrijven is laag en het is groen. Natuur is de kracht van de regio.

Trend er is vernieuwing door bedrijven en onderwijs. Denk aan de nano-technologie.

Tradities Twente bestaat volgens Boekema uit doordouwers en verhalenbouwers. Twente is ondernemend. Dit kan gebruikt worden om Twente op de kaart te zetten, denk aan Grolsch.

Maar Twente is ook niet-ondernemend.

Hij noemt het 40 jaar falen van bestuurlijke samen-werking.

Boekema vervolgt met een les citymarketing.

50 jaar geleden, maar nog steeds actueel, schreef Kevin Lynch het boek 'The image of the city'. Een stad heeft dragers

zoals routes, randen, wijken, knooppunten en herkenningstekens die de stad maken. In Enschede zijn dit het Havengebied, Roombeek, het Van Heekplein en de Alfatoren. Plaatjes die je op een ansichtkaart zou zetten. En dat is wat citymarketing is, denken in ansichtkaarten. In Enschede zijn identiteit (dat wat de stad heeft) en imago (hoe men over de stad denkt) niet aan elkaar verbonden. Citymarketing brengt dit bij elkaar. De conclusie van Boekema: professionele

image building en regiobranding zijn serieuze mogelijkheden voor Twente en Enschede.

Ton schaaap, *stedenbouwkundige bij de gemeenten Amsterdam en Enschede*, vindt geheimzinnige dingen belangrijk voor het imago van een stad. Sommige steden hebben een vlak positief imago, hij noemt Apeldoorn. Schaaap benadrukt dat stedenbouw anders is dan citybranding. Bij stedenbouw is het 'what you see is what you get'. Schaaap toont het vele groen rondom Enschede, via de Singel, door Pathmos, langs de Boulevard, over de Oude Markt en eindigend op het Van Heekplein. Schaaap laat zien dat Twente nergens echt stads is. Hij pleit ervoor om het rood roder te maken zodat het meer stads wordt. Betrek het ziekenhuis in de stedelijke bebouwing en maak het onderdeel van het stadserf. De natuurlijke identiteit moet ook behouden blijven. Dus: maak het groen groener. Bijvoorbeeld door van het viaduct bij de UT een kruispunt te maken en van de Hengelsestraat een laan met zes rijen bomen er naast. Dan heb je een laan waarmee de stad begint. Het gevoel van in de stad zijn ontstaat volgens Schaaap pas als je de auto uit bent. Zijn advies: maak het hele gebied binnen de Singel autovrij. Behoud de identiteit door het centrum aan de zuidkant uit te breiden met grote gebouwen en aan de noordkant juist de grilligheid van de straten te versterken zodat je hier een stad krijgt waarin je kunt dwalen.

< **locatie** podium oude Twentse Schouwburg, Enschede, ingang Walstraat
opkomst 130 bezoekers

Kwaliteit van de openbare ruimte

in zeven Nederlandse gemeenten *expositie*

3 november t/m 7 december 2008

Ter gelegenheid van de Dag van de Architectuur 2008, thema 'Politiek en architectuur' organiseerde Architectuurcentrum Nijmegen (ACN) een expositie, waarvoor zij zeven gemeenten en zeven lokale architectuurcentra gevraagd hebben, wat zij van de kwaliteit van de lokale ruimtelijke ordening vonden.

De deelnemende steden waren: Haarlem, Almere, Utrecht, Groningen, Enschede, Nijmegen en Heerlen. Met de resultaten heeft het ACN een expositie samengesteld, die nadien tot een rondreizende expositie is gepromoveerd. Ook in Enschede is de expositie tentoongesteld. Gekozen is voor de Zuidmolen waar van het expositiemateriaal een raamexpositie is gemaakt.

locatie winkelcentrum De Zuidmolen,
van Loenshof 60 te Enschede

IAMAI presentatie

Over toekomstvisie AI van Deventer tot Duitse grens
22 november 2008

Kopen wij straks streekproducten bij parkeerplaatsen en tankstations? Kiezen wij een graf uit op het speciale 'motorduct' bij Enter? Wie weet nu hoe de snelweg en zijn omgeving er straks zal uitzien? Overheden, beleidsmakers en specialisten zijn er steeds meer van overtuigd dat de weg niet op zichzelf staat en dat het niet alleen om asfalt en het aantal rijbanen gaat. In de omgeving wordt gewoond, gewerkt, gerecreëerd en worden er producten verbouwd. Op zaterdag 22 november toonden drie kunstinstellingen langs de AI samen met filmmaker, architect, kunstenaar **Jord den Hollander** wat er allemaal mogelijk is. Het Architectuurcentrum Twente is gevraagd een bijdrage te leveren in het middagprogramma. De bijdrage bestond in hoofdzaak uit het bemiddelen bij het aanleveren van zes in de regio werkzame architecten die middels een workshop hun visie hebben gegeven over hoe de AI er in 2033 uit gaat zien.

locatie de Creatieve fabriek, Hazemeijerterrein,
Tuindorpstraat 61 te Hengelo

Architectuurcentrum Twente

Playtime op 52° 16' NB / 6° 38' OL *masterclass*

14, 15 en 16 januari 2009

5 februari 2009 *publiekspresentatie*

Als vervolg op een beproefd concept worden ook in 2009 studenten van de verschillende landelijke HBO en universitaire afstudeervarianten uitgenodigd om in teams mee te ontwerpen aan de toekomst van Twente. Dit project was oorspronkelijk in 2008 gepland maar is door omstandigheden uitgesteld. In 2008 stond 'Twents Verlangen' centraal. De opdracht van de masterclass gaat over het verlangen naar een nu nog gedroomde plek om te recreëren. Nu gaat het eens niet over het bestaande Twentse landschap maar over een nieuw toe te voegen landschapselement. Locatie is de zijtak van het Twentekanaal richting Almelo, daar waar ook het grote waterwerk De Doorbraak zich manifesteert. Deze samenkomst, maar ook de komst van het bedrijvenpark XL in deze omgeving waren mede aanleiding voor deze locatiekeuze. Zowel het kanaal als De Doorbraak ontbreekt het aan programma en kracht om mensen te verleiden tot verpozing. De locatie heeft geen naam en identiteit, vandaar de gekozen titel 52° 16' NB / 6° 38' OL (een verwijzing naar de geografische ligging). De opdracht luidt: bedenk een concept en geef deze vorm, waardoor de plek een brandpunt wordt voor de Twentse dagrecreatie. Ingrediënten: water en zo'n typisch kanaalprofiel met grote bomen en verder de leegte. De werkstukken bevatten zowel stedenbouw/landschapsontwerp, architectuur/gebouwoontwerp als ook het gedroomde programma. (seizoen, tijdelijkheid/permanent, gebouwen, follies, activiteiten, leisure, ontmoeting, landschap, sensatie, romantiek, feesten, eten/drinken, dag/nacht, sport, loungen etc. etc.). De werkstukken worden in een slotmanifestatie onder de aandacht van het publiek gebracht. Als masters treden op: Sandra Schuit landschapsarchitect, bureau Zijanzicht, Arnhem; Bauke Tuinstra architect, TWA architecten, Burdaard; Hilde Blank stedenbouwkundige, BVR adviseurs ruimtelijke ontwikkeling, Rotterdam; Wies Sanders stedenbouwkundige, Urban Unlimited, Rotterdam.

locatie Infocentrum Hart van Zuid te Hengelo.

doelstelling Aandragen van hedendaagse frisse ideeën voor recreatie en landschapsgebruik en aanzwengelen van het debat hierover.

doelgroep Brede benadering van burgers, beleidsbepalers, bestuurders en ontwerpers alsmede scholieren en studenten.

Geslaagd ontwerp 10 jaar *expositie*

12 februari t/m 16 maart 2009 expositie

In oktober 2008 werd de tiende editie van Geslaagd Ontwerp georganiseerd. Vanaf het begin van deze reeks in 1998 hebben in totaal 178 afstudeerders aan academies, hogescholen en universiteiten hun afstudeerwerk getoond (voor zover zij zelf of hun afstudeeronderwerp een relatie met Twente hadden). Wat is er van al die ontwerpers geworden? Deze vraag gaat het Architectuurcentrum Twente in februari 2009 beantwoorden met een speciale lustrumeditie van Geslaagd Ontwerp.

Na een intensieve speurtocht is een flink aantal oud-deelnemers getraceerd. Sommigen hadden zich ontwikkeld tot gevierd ontwerper, anderen waren in aanverwante ontwerpdisciplines terecht gekomen en weer anderen deden in het geheel niets meer op creatief gebied en brachten hooguit een enkele keer een bezoek aan een museum. Van de nog actief zijnde ontwerpers/architecten zijn er zeventien geselecteerd om niet alleen het destijds getoonde afstudeerwerk nogmaals te laten zien, maar vooral om hun huidige werk te tonen. Tevens geeft de expositie inzicht in de ontwikkeling en carrière van de deelnemende ontwerpers/ architecten. De tentoonstelling wordt geopend op door **Frans Bevers**, directeur 3d design OPERA ontwerpers Amsterdam.

locatie Voormalig Kunstcentrum Hengelo.

Jonge ontwerpers presenteren zich

pecha kucha presentatie

26 februari 2009

Bij de twee eerdere presentaties in 2007 en 2008 waren het uitsluitend jonge architecten die zich presenteerden. In 2009 is het palet uitgebreid en zijn ook andere ontwerpdisciplines uitgenodigd zich te presenteren. Het zijn nu jonge, net afgestudeerde ontwerpers die na hun opleiding een carrière starten als ontwerper binnen een bestaand bureau, en sommigen die direct of na een kort dienstverband een eigen bureau zijn begonnen. Wie zijn deze architecten, interieurarchitecten, kleding-, meubel- en licht- en zelfs gameontwerpers en hoe kunnen zij zich profileren in een markt waarin concurrentie een steeds grotere rol speelt? Het Architectuurcentrum Twente wil een podium bieden voor deze jonge, startende Twentse ontwerpers waar zij hun ontwerpvisie kunnen etaleren. Met deze schouw van Twents talent wordt een blik geworpen in de toekomst en de mogelijke inrichting van stad en land. Maximaal 6 tot 8 jonge architecten worden uitgenodigd om in een 'pecha kucha', een hooguit 15 minuten durende 'Stand-up designers' met een snelle beeldpresentatie zichzelf te presenteren.

locatie Voormalig Kunstcentrum te Hengelo.

doelstelling Jonge ontwerpers een podium bieden om zichzelf te presenteren aan het publiek en vakgenoten. De jonge Twents ontwerptalenten komen zo in beeld waardoor een vernieuwing in het Twentse ontwerpklimaat wordt gestimuleerd.

doelgroep Breed publiek, particuliere en professionele opdrachtgevers (ontwikkelaars, aannemers, gemeenten), vakgenoten (architecten, ontwerpers e.d.).

Waterwerken in Twente *workshop, presentatie en discussie*
mei 2009

Het project Waterwerken is een ontwerpend onderzoek dat voortborduurde op de in 2007 georganiseerde activiteit 'Boven alle Peil', waarbij bewoners en gebruikers aan een stuk Twente mochten mee ontwerpen, en het in 2008 georganiseerde 'Twente gaat nat' dat de bestaande en recent gerealiseerde plannen

inventariseert en toelicht. Duurzaam wonen en werken in Twente in een landschap ver boven NAP. Dan verwacht je weinig van de wateropgave. Niets is minder waar. In de rapportage van de commissie Veerman wordt gesteld dat nog veel meer moet worden ingezet op retentie bovenstrooms. Dit betekent in Twente dat 12.000 ha aan water(berging) moet worden aangelegd. In Twente heeft water namelijk heel weinig diepte, dus worden kuubs vierkante kilometers. Retentiegebieden hebben water dat maanden en soms jaren niet zichtbaar is. De beekdalen zullen worden getransformeerd. Tot wat eigenlijk? De nu bekende ontwerpen zijn nog vaak 'grijs en braaf'. Zijn er kansen voor natuur- en landschapontwikkeling, voor landart, maar kan men ook denken aan stedelijke en recreatieve oplossingen? Het Architectuurcentrum Twente wil de wateropgave verkennen en tegelijk een hogere ambitie neerzetten.

'Waterwerken in Twente' is een ontwerpend onderzoek waarbij, in samenwerking met het Waterschap Regge en Dinkel, aan een aantal toonaangevende ontwerpers en/of wetenschappers gevraagd wordt om in een workshop van enkele dagen een ontwerp te maken of een presentatie te geven van c.q. over een werkelijk grensverleggende, innovatieve benadering van de wateropgave. Het ACT wil nadrukkelijk ook de sociale en culturele dimensie in het ontwerp betrekken. Behalve kansen voor natuur en landschap, wordt ook gedacht aan thema's als kunst, recreatief gebruik, de stedelijkheid en nieuw landschap.

locatie In een nader te bepalen passende en inspirerende omgeving in het hart van Twente.

doelstelling Kansen voor natuur en landschap onder de aandacht brengen door creatieve, innovatieve (landschap-architectonische) ontwerpen te laten maken door ontwerpers van naam. Met hun ontwerpend onderzoek en een aansluitend debat, deze hogere ambitie positioneren en zo de opdrachtgevende en uitvoerende partijen inspireren bij het ontwikkelen van nieuwe plannen. Deze ambitie ook willen overdragen op alle belanghebbenden. Inspiratie leveren voor gemeenten en waterschappen, door de resultaten van het ontwerpend onderzoek in een boekje samen te brengen

doelgroep Met name ontwerpers, bestuurders, opdrachtgevers en overige belanghebbenden.

ArchitectuurcentrumTwente

ArchitectuurcentrumTwente

Twente in beeld *expositie*

juni 2009

Met grote, op doek geprinte foto's, worden verrassende beelden getoond van de voor velen nog onbekende delen van Twentse steden en dorpen /of het Twentse platteland. Foto's met verborgen schoonheden, gepresenteerd in de openbare ruimte. Leidmotief: 'duurzame kwaliteiten'. De plek waar de foto geëxposeerd gaat worden dient een confrontatie aan te gaan met het getoonde beeld. Daarom wordt aan de te selecteren fotografen alvast de expolocatie meegegeven. De fotografen kunnen vanuit hun eigen specialisme (natuur-, abstractie-, mensen-, koeien-, architectuurfotograaf, enz.) hun 'zelfgekozen' (overleg met de werkgroep) 'duurzame plek' vastleggen, waarbij dankzij de veelzijdigheid van de Twentse fotografen, een extra impuls wordt gegeven aan een zo breed mogelijk beeld van Twente. Van de foto's en de locatie wordt een routekaart gemaakt, inclusief toelichting.

De opening van de expositie zal op een aansprekende, goed bereikbare locatie plaatsvinden en wordt verricht door een nader te bepalen vooraanstaand voorvechter van de duurzame kwaliteit van Twente.

Een link van het gefotografeerde naar de locatie van expo zal gelegd worden via internet. Via Youtube of Google earth of de eigen site (twenteinbeeld.nl en/of architectuurcentrumtwente.nl) kan de hele expositie beleefd worden met een koppeling naar de gefotografeerde plek.

locatie De expositie zal verspreid worden over meerdere locaties. Welke locaties dat zijn, zal nog nader bepaald worden. Voorbeelden hiervoor zijn: drie meest bezochte plekken in Twente (nader te bepalen), de drie grootste steden in Twente (Almelo, Hengelo en Enschede), de drie drukste plekken in Twente, enz. Een aanvullend idee is de doeken te presenteren op 'tijdelijke plekken', het contrast tussen de duurzaamheid op de foto en tijdelijkheid van de expo-plek zal de duurzaamheid van het getoonde beeld extra versterken. Voorbeelden hiervoor zijn afbraakpanden, steigers, bouwafzettingen, leegstaande winkelpanden enz..

doelstelling Toegankelijk maken van het vaak abstracte begrip 'duurzaamheid' middels informele publiekelijke confrontaties met de verrassende impressies van 'duurzame kwaliteiten van Twente' op ongebruikte/ongebruikelijke plekken.

doelgroep Alle gebruikers van de openbare ruimte welke als locatie wordt aangewezen.

Film en architectuur *film*

Fabelachtige Architectuur

juni 2009

Na een aantal eerder successen organiseert het Architectuurcentrum Twente in samenwerking met Concordia Cinema in 2009 wederom een filmprogramma in de cyclus 'Film en Architectuur'. In deze filmcyclus worden de relaties tussen architectuur en film nader onderzocht en uiteengezet. Dit jaar is gekozen om de blik niet te richten op bestaande architectuur in films maar op nieuw gecreëerde architectuur in films. Dit als bron van inspiratie en als afwisseling ten opzichte van het jaarprogramma.

Na de succesvolle verfilmingen van Lord of the Rings en Harry Potter zagen filmstudio's geld in kinderboekenseries met 'fantastische' elementen. De eerste Chronicles of Narnia was een succes en krijgt dit jaar een vervolg, en eind vorig jaar werd The Golden Compass aan het genre toegevoegd. Deze 'fantasy-films', hoe waarachtig ook, lijken in eerste instantie vrij van enige verwijzing naar hedendaagse architectuur, maar de schijn bedriegt. In de Golden Compass komen sets voor, gecreëerd door de Oscarwinnende Dennis Gassner, die zo uit het oeuvre van Santiago Callatrava, OMA en Zaha Hadid zouden kunnen komen. Het ontwerp van deze sets bestaat uit een eclectische mix van Gotiek en Art Nouveau, tot stand gebracht door middel van digitale technologie. Aanleiding genoeg om deze film eens nader te onderzoeken.

Het programma 'Fabelachtige Architectuur' bestaat uit:

François Schuiten wordt gevraagd een inleiding te geven op de te vertonen film **The Golden Compass**. Schuiten is als 'conceptual artist' betrokken geweest bij The Golden Compass, maar is bovenal bekend vanwege zijn strip-tekenkunsten. Hij is op dit moment tevens betrokken bij de renovatie van Maison Autrique,

concordia
cinema

27

een van de eerste werken van Victor Horta.
 Naast The Golden Compass zal in overleg met Concordia Cinema een tweede, bijpassende film geselecteerd worden.
doelstelling Inzicht verwerven in de totstandkoming fictieve omgevingen in films en het opdoen van inspiratie.
doelgroep Inwoners van Twente, geïnteresseerden in architectuur en/of film

Oersprong Twente *ontwerpen aan Twente*
 juni 2009

Oersprong Twente is het resultaat van de samenwerking van twee eerdere voorgenomen projecten: Park Twente en Follies en Dollies. **Oersprong Twente** is een door Maurer United Architects (MUA) in opdracht van Architectuurcentrum Twente ontworpen masterplan. Het is een vervolg op de manifestatie 'Proeftuin Twente' en de in 2006 georganiseerde expertmeeting 'Habitat Twente'. Het masterplan toont in een breed ontworpen profiel de Twentse identiteit aan een groot publiek. Om kennis te nemen van de oerelementen van Twente en van de vele eeuwenoude maar ook kersverse verhalen, heeft MUA in hun masterplan **Oersprong Twente** de identiteitsbepalende zuilen Landschap, Geschiedenis en Technologie geïntroduceerd en met elkaar verweven in een fysiek en een non-fysiek netwerk. Het non-fysieke netwerk **Oersprong Twente** is een informatiesysteem en website; een virtuele 'Twente stad' waarin tot uitdrukking wordt gebracht wat er in de regio Twente te beleven is in relatie tot de drie kernthema's Landschap, Geschiedenis en Technologie. Het decentrale fysieke netwerk **Oersprong Twente** omvat vijf bolvormige bouwwerken die specifieke landschappen, die exemplarisch zijn voor de oergeschiedenis van Twente, markeren. De vijf paviljoens lijken in hun verschijning op atomen, de toegangsbuizen symboliseren een denkbeeldig datanetwerk. Ze zijn toegankelijk voor het publiek en dienen multifunctioneel ingezet te worden voor culturele activiteiten, ter versterking van het profiel van de regio Twente. De presentatie van het masterplan en een vervolgoopdracht om tot een voorlopig ontwerp te komen, zijn bedoeld om uiteindelijk een 'go-no go' punt te bereiken waarbij een nieuw op te richten

stichting de verantwoordelijkheid neemt om het project ook daadwerkelijk en fysiek uitgevoerd te krijgen.

Geslaagd ontwerp II *expositie*
 september oktober 2009

In het voorjaar van 2009 is de lustrumtentoonstelling Geslaagd Ontwerp georganiseerd waarbij een selectie van de kunstenaars/ontwerpers die afgelopen tien jaar deelnamen, is teruggekeerd met recent werk. Geslaagd Ontwerp nr. II pakt de draad weer op en is een reguliere tentoonstelling zoals die traditioneel na afloop van het laatste studiejaar van de deelnemers wordt georganiseerd. De tentoonstelling laat toonaangevend afgestudeerwerk zien van jonge ontwerpers die een opleiding hebben gevolgd binnen Nederland (architectuur, industrieel ontwerpen, landschapsarchitectuur, stedenbouw en interieur) en waarvan de ontwerper of het ontwerp een relatie heeft met Twente. 15 tot 20 net afgestudeerde studenten zullen geselecteerd worden en uitgenodigd worden deel te nemen aan de expositie.

locatie Een nader te bepalen expositieruimte in Twente.

ACT toert over de rails *excursie*
 oktober 2009

De NS is een van Nederlands grootste grootgrondbezitters en heeft daarmee natuurlijk veel invloed op de inrichting van de ruimte. Het Architectuurcentrum Twente wil per trein een rit door Twente maken om zo aan het uitgenodigde, meereizende publiek tekst en uitleg geven over de inrichting van de omgeving van het spoor; niet alleen de stations maar ook de gebouwen die langs deze nieuwe A-locaties zijn verrezen (noemenswaardig zijn bijvoorbeeld: de stationsarchitectuur van Enschede, Hengelo en Almelo, het Muziekkwartier in Enschede, de oude bierbrouwerij, de schouwburg en het ROC in Hengelo, ook het bedrijventerrein in Hengelo en de oude textielpanden nabij station Borne en in Almelo de imposante gebouwen van het ROC. Maar ook andere aangrenzende bijzondere elementen zoals volkstuinjes, achterkanten van de stad, verdieping spoor in Almelo en Nijverdal, etc. Door ook aandacht te besteden aan de

ArchitectuurcentrumTwente

ruimtebeleving vanuit een bewegend voertuig en de betekenis daarvan voor de inrichting van het landschap, wordt Twente op een geheel andere wijze beleefd. Afhankelijk van mogelijke afspraken met de NS, zal gekozen worden voor het definitieve traject, de omvang van beschikbare capaciteit en de dienstregeling (aantal opstapplaatsen, een of meerdere dagen, doordeweeks/weekend, overdag of ook 's avonds, e.d.). Het aanwezige spoornet in Twente biedt mogelijkheden om de volgende plaatsen aan te doen; Almelo, Hengelo, Enschede, Borne, Rijssen, Wierden, Delden, Goor, Vriezenveen, Oldenzaal, Nijverdal en ook het Duitse Gronau. De treinreis zal een laagdrempelig karakter krijgen. De passagiers krijgen niet alleen informatie over het verleden, het heden en de toekomst van een bepaalde plek, maar ook over gemiste kansen of nieuwe kansen. Er kan informatie verstrekt worden over bepaalde (gesloopte) karakteristieke gebouwen, over beken, kanalen en wegenstructuren. Over de verscheidenheid van het typische Twentse Landschap en hoe wordt dit ervaren vanuit de trein. De informatie dient kort en bondig te zijn, de trein reist immers voort!

locatie Het spoornet in Twente.

doelstelling Hoofddoelstelling is een ander beeld geven van Twente vanaf het spoor. Daarbij wordt een grote diversiteit zichtbaar; van de naar binnen gekeerde rafelranden van de stad tot en met de onverstoorde en duurzame schoonheid in het buitengebied. Waar de trein rijdt is immers geen sprake van de beruchte verrommeling zoals die zich langs de snelwegen manifesteert. Bijkomende doelstelling kan zijn het publiek op ludieke wijze kennis laten maken met een voor velen niet of nauwelijks gebruikt onderdeel van de infrastructuur.

doelgroep Algemeen, brede publiek, gemeentelijk en provinciaal bestuur/politiek, professionele opdrachtgevers, ontwerpers (architecten, landschapsarchitecten, stedenbouwers).

Krimp: kansen voor kwaliteit *discussie*

november 2009

Enkele jaren geleden (maart 2006) bood het Architectuurcentrum Twente – tijdens een activiteit over de verstedelijking van Twente – het podium aan **Wim Derks**, econoom aan de universiteit Maastricht. Het publiek werd hier wakker geschud met zijn onderzoeksresultaten van afnemende bevolkingsaantallen, structurele krapte op de arbeidsmarkt, veranderende normen en waarden. Binnen enkele weken gonsde het begrip 'Krimp' door de wereld van de Nederlandse ruimtelijke ordening. Inmiddels kunnen we niet meer om het verschijnsel heen. In Zuid Limburg zijn reeds gebieden bekend waar de huizenprijzen binnen enkele jaren meer dan halveerden. De ernst van de situatie ter plaatse laat zien dat de problematiek niet mag worden gebagatelliseerd.

Zowel landelijk als regionaal wordt er op dit moment veel aandacht geschonken aan de effecten van een veranderende bevolkingssamenstelling. Ook in Twente. Uit een snelle inventarisatie blijkt dat de meeste Twentse gemeenten 'Krimp' hebben opgenomen in stads- en woonvisies. Opvallend genoeg is de berichtgeving over het onderwerp in de regionale pers en vanuit de diverse instanties ambivalent. Gepresenteerd cijfermateriaal van het CBS en berichtgeving van de provincie wijken van elkaar af. Ook de mate waarin de verschillende gemeenten de problematiek omzetten tot beleid varieert. Vanuit de provincie wordt men er in ieder geval nog niet toe aangezet. Regio Twente zet zich wél in om de problematiek onder de aandacht te brengen. Met workshops en excursies worden de Twentse gemeenten geïnformeerd over de mogelijke gevolgen van krimp van de bevolking. Krimp is meer dan een bedreiging alleen. Recente ontwerpstudies en onderzoek wijzen op de kansen en geven aan dat afname van het bevolkingsaantal groei van de economie niet hoeft te belemmeren. Wanneer adequaat en vooral tijdig ingespeeld wordt op de problematiek kan Krimp wellicht een kwaliteitsslag

betekenen voor een ruimtelijk, sociaal, ecologisch en economisch duurzaam Twente. Bovenlokaal beleid is noodzakelijk voor een structureel en gefundeerd beleid dat een afdoende antwoord biedt op de bevolkingsafname. Regionale samenwerking dient geïntensiveerd te worden om overinvesteringen tegen te gaan, het roze korset te doorbreken en adequaat te kunnen inspelen op de werkelijke woonbehoeftes. Ook op lokaal niveau liggen tal van kansen voor kleinschalige ontwikkelingen. Daarbij zal niet meer 'groei en kwantiteit' maar 'revitalisering en kwaliteit' centraal komen te staan.

Om dit aan de orde te stellen organiseert het Architectuurcentrum Twente een avond over 'Krimp'. Om de problematiek concreet en voelbaar te maken zullen een aantal (ervarings) deskundigen gevraagd worden actuele en betrokken ervaringen te delen en hun zienswijze te geven op de kansen voor Twente.

locatie Nader te bepalen locatie in Twents landschap.

doelstelling Duidelijkheid brengen in de werkelijke omvang en betekenis van de Krimp in Twente en aansturen op het afstemmen van de kansrijke ruimtelijke strategieën die beleidsmakers op verschillend schaalniveau ontwikkelen.

doelgroep Beleidsmakers, bestuurders en bewoners; stedenbouwers, architecten, projectontwikkelaars, corporaties, welzijnsorganisaties en geïnteresseerden in ruimtelijke ontwikkeling van Twente.

ir. Gijsbert Friedhoff *expositie*
zijn architectuur, kunst en leven
november 2009

Ingenieur Gijsbert Friedhoff (Rotterdam, 21 juli 1892 - Haarlem, 20 september 1970) is de architect van het uit 1933 daterende stadhuis van Enschede. Friedhoff was rijksbouwmeester (1946-1958) en heeft in die functie in 1951 de éénprocentsregeling ingesteld waarbij 1 procent van de bouwkosten van een overheidsgebouw voor toegepaste/toegevoegde kunst wordt gereserveerd. Het Enschedese stadhuis is een voorbeeld van integratie van bouwkunst en beeldende kunst; een waar gesamtkunstwerk!

Door een tentoonstelling te organiseren in 2009 wordt niet alleen aandacht besteed aan een belangwekkend Nederlands architect die ontwierp in de traditie van de Delftse School met bijzonder werk in Enschede, maar is ook een evaluatie mogelijk van de éénprocentsregeling. De tentoonstelling wordt in 2009 georganiseerd om zo samen te vallen met het Gesamtkunstwerkfestival (werktitel) dat in dit jaar door de gezamenlijke culturele instellingen in Enschede wordt georganiseerd met onder meer de opvoering van de Ring des Nibelungen van Richard Wagner in het nieuwe Muziekkwartier. Op basis van in opdracht van het Architectuurcentrum Twente verrichte onderzoek door architectuurhistorica drs. Pauline van Roosmalen zal de tentoonstelling drie thema's bevatten:

- **het werk van Friedhoff,**
- **het fenomeen gesamtkunstwerk** (andere nationale en internationale voorbeelden)
- **een inventarisatie** van de toegepaste eenprocentsregeling in Enschedese (overheids)gebouwen.

Centraal punt in de tentoonstelling is het ontwerp van het Enschedese stadhuis waarin alle drie de thema's bijeenkomen. Tot het project behoort het samenstellen van een route langs diverse (overheids)gebouwen in Enschede waar belangwekkende kunst is toegepast in het kader van de eenprocentsregeling. De expositie wordt gehouden in het Rijksmuseum Twenthe te Enschede, waar eerder de door het Architectuurcentrum Twente georganiseerde exposities over de architecten K.P.C. de Bazel en Nico Zantinge werden georganiseerd.

ArchitectuurcentrumTwente

De expositie wordt geopend met een lezing over het leven en werk van Friedhoff en een lezing over het belang van de een-procentsregeling.

locatie Rijksmuseum Twenthe te Enschede.

doelstelling Persoon en werk van een belangrijk architect uit de traditie van de Delftse School voor het voetlicht brengen. Tevens de betekenis van de door hem geïnitieerde eenprocentsregeling onder de aandacht brengen en het fenomeen gesamtkunstwerk waarin de relatie architectuur/beeldende kunst gelegd wordt, toelichten. De betekenis van Friedhoff voor Enschede aan het Enschedese publiek kenbaar maken. De expositie past in het culturele jaar in Enschede waarin het fenomeen gesamtkunstwerk centraal staat en waarbij verschillende culturele organisaties uit Enschede in verschillende projecten en activiteiten samenwerken.

doelgroep De Enschedese bevolking én het brede regionale en nationale, in architectuur en beeldende kunst geïnteresseerde publiek.

De thermometer debat najaar 2009

Om aandacht te geven aan een actueel thema dat ter discussie staat, heeft de programmaraad ruimte en budget gereserveerd om een activiteit te kunnen organiseren. Dit kan een debat zijn, maar kan ook een lezing, excursie of anderszins zijn, afhankelijk van de aard van het zich aandienende onderwerp.

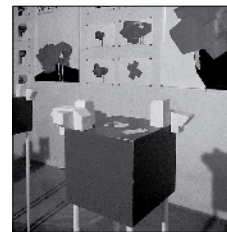
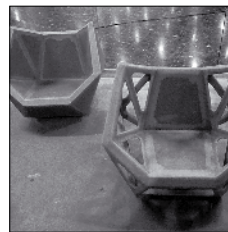
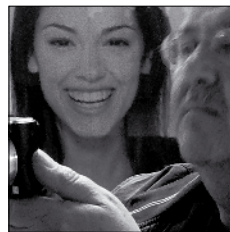

Architectuurcentrum Twente

Deurningerstraat 6, 7514 BH Enschede

tel 053 483 7985
fax 053 431 2490
e-mail info@architectuurcentrumtwente.nl
www architectuurcentrumtwente.nl

tekst Tom de Vries e.a.
grafische vormgeving Jo Molenaar bNO, deel 4 ontwerpers, Enschede
fotografie omslag Johan Ghijsels GKf
fotografie binnenwerk Architectuurcentrum Twente, Jo Molenaar e.a.

voorzijde ROC van Twente, Hengelo
achterzijde Woonhuis | Gemeente Hof van twente

Harry Abels, IAA Architecten Almelo, Enschede
Ten Dam De Leeuw Architecten Diepenheim

